

Thorsdagen den 23 April.

Kl. 6 e. m.

§ 1.

Protokollet för den 16 och protokollsutdrag för den 22 uti denna månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse till Riksdagen af den 22 innevarande månad, angående lydelsen af 23 § i Riksgälds-kontorets reglemente.

§ 3.

Fortsattes föredragningen af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 31, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar dels i Kongl. Förordningarne den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd, och om lands-ting, dels ock i Kongl. Förordningen den 23 Maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm.

Till handläggning förekom i ordningen:

Punkten 5, som bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Biföllos.

Punkten 8.

Ordet begärdes af

Herr Friherre Liljencrantz: Jag deltog icke i den öfverläggning, som i går egde rum om den andra punkten i detta Betänkande, emedan jag tror det gagnar föga att för närvarande yttra sig om per-capita-omröstningen, man må nu vara för eller emot dess antagande. Den allmänna meningen i landet är nemligen, enligt mitt förmenande, icke benägen för en dylik reform, och att benägenheten icke är större inom denna Kammare, torde den i går försiggångna voteringen hafva tillräckligt visat, likasom Första Kammaren ej heller kan antagas vara sinnad

att derpå ingå. Deremot lär den allmänna meningen i landet vara temligen ense derom, att en förändring i den nuvarande kommunala röstgrunden är alldeles nödvändig. Detta måste Lag-Utskottet äfven anses hafva i viss mån erkänt, då det framkommit med ett förslag till begränsning af rösträtten inom kommunen. Derför har väl Utskottet haft något skäl, och det kan icke vara något annat, än att Utskottet ansett behöfligt att åt de lägre beskattade inrymma ett större inflytande på de kommunala angelägenheterna, än förhållandet nu är. Men genom Lag-Utskottets förslag har emellertid, det vågar jag tryggt påstå, icke den ringaste förändring skett i sådant afseende. Jag har just i dag på förmiddagen anställt en beräkning, huru förhållandena skulle gestalta sig inom en af hufvudstadens valkretsar, om detta förslag tillämpades, och har då funnit, att af valkretsens 3,339 röstberättigade medlemmar 123 skulle kunna öfverrösta de öfriga 3,216. Icke kan väl detta anses för en reform, som är synnerligen eftersträfvansvärd? Lika väl kan man då låta de nuvarande bestämmelserna qvarstå oförändrade. Nu är det visserligen rent af ett hån att påstå, det de, som bidraga till kommunens utgifter, för närvarande ega inflytande på besluten, ty faktiskt betyda de lägre beskattades röster föga eller intet, men genom antagande af Utskottets förslag skulle resultatet blifva precis detsamma. För min del tror jag derföre, att man ganska väl kan gå längre i den syftning Utskottet uppställt, eller att åt de lägre beskattade inrymma ett större inflytande på kommunens angelägenheter; och tillstyrker jag af sådan anledning, att tjugu röster må bestämmas såsom det maximum, hvaröfver ingen af kommunens medlemmar må vara röstberättigad. I sådant fall skulle uti samma valkrets, hvilken jag nyss framdrog såsom exempel, 652 medlemmar erhålla 13,040 röster, och de öfriga 2,687 medlemmarne skulle hafva ett lika stort antal. En fjerdedel skulle då betyda lika mycket som ett fyra gånger så stort antal. Enligt mitt förmenande kan detta icke anses för någon *radikal* förändring; och jag anhåller således, att Herr Talmannen ville framställa proposition på den af mig föreslagna ändringen i Utskottets hemställan uti denna punkt.

Herr A. W. Nilson: Då jag redan under gårdagens diskussion tillkännagifvit, att jag ej var belåten med de positiva förslag, Lag-Utskottet i detta Betänkande framlagt, och aldraminst med det som förekommer i denna punkt, samt att jag derföre ämnar rösta för afslag derå, skulle jag icke nu hafva begärt ordet, så vida jag icke funnit, att så väl mitt förra yttrande som den ståndpunkt, jag intager i kommunalfrågan, blifvit origtigt uppfattade och bedömda. Jag erkänner mig vara en varm vän af personlighetsprincipen och hyser lifligt både det hopp och den öfvertygelsen, att densamma skall i en icke alltför aflägsen framtid vinna tillämpning, och derföre har jag icke såsom representant kunnat underlåta att påyrka principens godkännande. Men dermed har jag icke sagt, att jag nu genast ovilkorligen fordrar på en gång allt eller intet. För min del vore jag för närvarande högst belåten med och ansåge mycket vara vunnit, om endast vid alla *kommunala val* rösträtten blefve lika; jag är äfven med om att ett absolut maximum af röster bestämmes, blott detta maximum ej sättes alltför högt. Hade Utskottet, i enlighet med Herr Hiertas motion, föreslagit 20 röster, eller låt vara ända till 50 röster, så-

som det högsta antal någon röstande finge afgifva, så skulle jag icke tvekat att för min del bifalla ett sådant förslag. Men att fastställa detta maximum till 100 röster, anser jag vara att gifva en alltför stor öfvervigt åt förmögenheten. Uti flertalet af de mindre och medelstora städerna skulle denna förändring i röstberäkningen hafva ringa eller ingen betydelse. Ty der finnas i allmänhet högst få, som erlægga öfver 100 riksdaler i bevillning. Det är på denna grund jag ej kan bifalla nu förevarande punkt, utan anser det vara klokare att vänta, till dess en billigare och rättvisare röstgrund kan erhållas. Jag misströstar icke om att till och med Lag-Utskottet skall vid en kommande riksdag vilja gå ett steg längre än det nu gjort, då jag ser, att Utskottet vid denna riksdag visat åtminstone någon grad af medgörlighet, som deremot vid den förra helt och hållet saknades.

En talare här bakom mig, representanten från Sundsvall, påbörjade mig under gårdagens diskussion, att jag skulle vilja hafva personlighetsprincipen tillämpad i sin fulla utsträckning. Detta är dock af honom det fullkomligaste misstag. Visserligen hyser jag för min del ingen stor ängslan för att borttaga det s. k. "strecket", men icke har jag derom nämnt ett enda ord hvarken i min motion eller i mitt yttrande under gårdagen, och jag tror lika litet som den ärade talaren att det nu skulle varit lämpligt att framkomma med ett sådant förslag. Anledningen till hans missuppfattning var troligen den, att jag i mitt anförande yttrade, att äfven bonden och arbetaren kunna ega förmåga att reflektera öfver allmänna frågor. Han torde dock hafva sig bekant, att det finnes många bönder och arbetare, som stå öfver strecket, men som likväl måste under tungt arbete dagen i ända sträfva för sitt timliga uppehälle. Det var åt dessa mindre röstegare jag ville vindicera samma rösträtt inom kommunen som åt de mera förmögne. Samma missuppfattning af mina ord beherrskade sannolikt äfven en ärad representant ifrån Östergötland, då han i sitt på effekter så rika föredrag äfven tilldelade mig några hugg och ur mitt anförande citerade några uttryck, hvilkas såväl form som innehåll och andemening jag omöjligen kan vidkännas. Då diskussionen i går blef så långvarig, ville jag icke då begära ordet och replikera dessa båda talare, och det är derföre jag tillåtit mig att nu göra det.

Hvad den föredragna punkten angår, så hade jag, såsom redan är nämnt, beslutat mig för att yrka afslag derå; men då nu ett annat förslag till proposition blifvit framlagdt af Friherre Liljencrantz, hvilket har ett stort företräde framför Utskottets, så vill jag med min röst understödja hans förslag.

Herr Ribbing: Enligt det förslag, jag reservationsvis afgifvit vid en föregående punkt af detta Betänkande, hade något röstmaximum icke behöft särskildt utsättas, ty maximum hade då faktiskt blifvit 8 röster. Då Kammaren emellertid icke behagat godkänna detta mitt förslag, instämmer jag med den förste talaren deruti, att vi nu hafva kommit till den punkt i Betänkandet, der det är af synnerlig vikt, att någon förändring i nu gällande bestämmelser beslutas, såvida vi vilja i någon mån befria oss från de olägenheter af dessa, som erfarenheten temligen allmänt torde hafva bekräftat, och hvilka på många ställen blifvit ganska högljudt öfverklagade. Möjligheten af ett envälde eller ett fåvälde inom kommunen

förefinnes nu uti de höga maximibestämmelserna för rösträtten i stad och frånvaron af alla dylika bestämmelser för landet. Att behöfvet af ett lägre maximum verkligen är trängande, dervid torde jag icke behöfva uppehålla mig, ty det är allmänt erkänt. Frågan är blott den, huru detta maximum skall uttryckas och hvar det bör sättas. I sådant afseende tror jag, att ett bestämdt tal eger företräde framför en relativ siffra eller ett tal, som eger en viss proportion till kommunens hela röstetal. Frågan är nemligen mindre den, huruvida t. ex. en, två å tre medlemmar af kommunen skola ega ett öfvervägande röstetal, än den, huruvida ett fåtal, flere eller färre, skall afgöra kommunens angelägenheter eller äfven de mindre beskattade ega någon talan, och då tror jag, att man genom en relativ siffra erhåller en mindre säker beräkningsgrund. Vore antalet af de högt beskattade inom kommunen alltid lika i förhållande till samtliga medlemmarne, då vore visserligen en relativ siffra tillräcklig, men då de högre beskattades antal kan vara en å två lika väl som tio å femton, blifver verkan af proportionstalet oberäkneligt olika för särskilda kommuner.

Beslutar man sig åter för en absolut siffra, blir frågan, hvar man skall finna en sådan. Jag har uti min reservation i det afseendet föreslagit, att uti stad ingen må kunna utöfva rösträtt för mer än 40 röster. Jag ber dock få nämna, att detta förslag har tillkommit endast under den förutsättning, att Kammaren icke biträdde första delen af min reservation, utan ansåg, att röstberäkningen borde ske enligt den hittills följda grund, d. v. s. en röst för hvarje bevillningsriksdaler. Denna förutsättning har nu verkligen inträffat, och det är derför jag nu vill förorda ett maximum af 40 röster. Skälet, hvarför jag tagit denna siffra, ligger deri, att maximibestämmelsen då skulle ega sammanhang med och en stödjepunkt uti vår Riksdagsordnings redan befintliga bestämmelser. Den stadgar nemligen för valbarhet till Första Kammaren en viss inkomst eller med med andra ord en viss bevillning. Denna inkomst är 4,000 riksdaler, hvarå bevillningen sålunda utgör 40 riksdaler. Vid denna siffra har jag nu hållit mig, för att få ett röstmaximum, och jag kan icke neka, att den erbjuder vissa fördelar framför andra siffror, först och främst derigenom, att den icke är tagen på ett ungefär utan i sammanhang med redan uti grundlagen befintliga bestämmelser, och sedermera äfven i det afseendet, som från min ståndpunkt är ganska viktigt, att den som skattar för ett belopp af 4,000 riksdaler eller derutöver, befinner sig uti den ställning inom kommunen samt kan anses ega den förmåga och bildning äfvensom det intresse för kommunens angelägenheter, att ett vidsträcktare inflytande derpå med fullt skäl kan honom lemnas, eller, med andra ord, att nämnda siffra betecknar en kvalitativt bestämbar ställning inom kommunen. De, som ega inkomst till nämnda siffra, anses nemligen representera "den förmögenhetens konservatism", hvarom den nya Riksdagsordningens författare talar uti sitt yttrande till Statsråds-protokollet, och som af honom uppgifves skola utgöra ett bland de utmärkande dragen i Första Kammarens karakter. Godkänner man således, att den nyss uppgifna siffran innebär en garanti för dylika egenskaper, hvilket Representationen måste anses hafva gjort, då den antagit den nya Riksdagsordningen, kan jag sedermera icke finna, att inom denna klass, befinnande sig uti samma ställning till kommunen och med ett gemensamt hufvudintresse,

den större eller mindre förmögenheten skulle inverka på röstetalet. Sådant är alldeles icke nödigt.

Att, såsom den förste talaren föreslagit, bestämma maximum vid 20 röster, har det emot sig, att man vid talet 20 icke kan angifva något skäl, hvarföre den siffran skulle vara bättre än andra siffror, eller utgöra uttryck af en ställning, som vore fränskiljbar åtskilliga andra kommunal-medlemmars ställning. Den värde talaren uppgaf sig äfven hafva kommit till denna siffra endast på grund af en beräkning utaf verkningarne deraf, hvilken grund visst icke bör alldeles förkastas, men hvarå man dock icke kan fästa stort afseende, då beräkningen icke var mera utförlig, än att den omfattade blott en enda valkrets i hufvudstaden. Jag vill med anledning af samme talares anmärkningar mot Utskottets förslag fästa uppmärksamheten på sidan 19 i detta Betänkande, som visar, att Utskottet icke så alldeles på måfå kommit till den siffra det föreslagit, utan tvärtom verkställt ganska utförliga beräkningar och exempelvis anfört resultaten af sitt förslag för åtskilliga städer. Mig synes likväl såväl Utskottets som Friherre Liljencrantz's förslag ega det felet, att man icke kan uppgifva något bestämdt skäl, hvarföre de siffror, som deri förekomma, ega företräde framför andra siffror, under det att jag till stöd för talet 40 har åberopat Riksdagsordningen och motiven derför.

På grund af hvad jag sålunda anfört anhåller jag vördsamt om bifall till mitt förslag, upptaget å sidan 49 uti Betänkandet, och för att slippa besvåra Kammaren med att jag skulle ånyo begära ordet, då vi komma till nästa punkt, yrkar jag af samma skäl bifall till min reservation, äfven i hvad angår maximum för rösträtt å landet.

Herr Bovin: För dem, som deltagit i Lag-Utskottets förhandlingar rörande denna fråga, är det icke oväntadt att vidt skiljda åsikter framställas rörande det af Utskottet uppgjorda förslagens tillämplighet och nytta. Sådant är alldeles icke underligt, ty det är gifvet att, då man å ena sidan icke kan göra sig döf för den åsikten att, då det gamla icke vidare är hållbart, någon förändring måste ske, men å andra sidan icke vågar konsekvent uttaga steget, man skall komma till ett resultat, som för den ena eller andra är mer eller mindre tillfredsställande. Nog är det lätt att nöjaktigt lösa denna fråga, om man ställer sig på en rent principiell grund. En sådan är, att rösträtt skall utöfvas efter beskattning, och på den grunden kan man bygga ett konsekvent system. *En annan* grund är den s. k. personlighetsprincipen, och på den kan man äfven uppföra ett system, hvaremot i formelt afseende ingenting kan invändas. Men i alla andra fall måste man komma till ett mer eller mindre otillfredsställande resultat. — I förbigående vill jag nämna, att jag icke inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna punkt, åtminstone var jag icke närvarande vid det slutliga afgörandet, men jag har dock ansett mig böra påpeka de svårigheter, Utskottet haft att komma till ett allmänligt resultat. — För öfrigt tror jag, att Utskottets förslag utgör ett steg till det nuvarande förhållandets förbättring, och ehuru jag, för min del, anser, att Utskottet gerna kunnat uttaga steget något längre och sätta maximum lägre, torde det likväl för Utskottet hafva varit klokast att ställa sig på en rent praktisk ståndpunkt och således icke framlägga något

annat förslag än det, som man kunde hoppas äfven blifva af Riksdagen godkändt, och de öfverläggningar, som inom denna Kammare egt rum, torde tillräckligt gifva vid handen, att ett vidsträcktare förslag sannolikt icke skulle hafva haft stor framgång, åtminstone icke inom den Första Kammaren. Såsom jag redan nämnt, skulle jag, för egen del, icke vara obenägen att antaga ett lägre röstmaximum än Utskottet tillstyrkt, om jag egde någon anledning att antaga, det ett sådant förslag skulle kunna vinna en pluralitet för sig, men jag hoppas emellertid, att ingen vill förneka, att Utskottet icke kunnat handla annorlunda än det gjort, såvida det fäst sig vid sannolikheten, att dess förslag skulle medföra ett praktiskt resultat, och derföre bör man icke heller förundra sig öfver att Utskottet föreslagit ett högre röstmaximum, än en och annan af dess ledamöter för egen del önskat. Jag vill icke framställa något yrkande och upprepar än en gång, att jag gerna skulle rösta för ett lägre maximum.

Herr Voug: Då jag i går hade ordet vid behandlingen af den andra punkten, yttrade jag, att våra kommunallagar lefvat alltför kort, för att man skulle kunnat bilda sig ett säkert omdöme om deras lämplighet. Detta yttrande gällde min uppfattning af kommunallagarne i allmänhet, men i det nu förevarande afseendet har jag kommit till en bestämd erfarenhet om behovet af en snar förändring. Missnöjet i våra småstäder med den kommunala rösträtten är verkligen särdeles stort, och jag skulle gerna hafva önskat, att Utskottet gått vida längre, ja, till och med dubbelt så långt som det gjort, och sålunda föreslagit röstmaximum till en hundrededel af stadens hela röstetal i stället för en femtiondedel, samt att i intet fall flera röster skulle få afgifvas än 50, i stället för att Utskottet sagt 100. Ett dylikt förslag hade varit både lämpligare och rättvisare, men då jag icke vill sönderrifva detta Betänkande, utan tror det vara bättre att besluta en förändring som är möjlig, än att önska en förändring som icke kan genomföras, kommer jag att rösta för bifall till denna punkt, i förhoppning att frågan i framtiden skall vinna en riktigare lösning. Dock förbehåller jag mig att framdeles få justera mitt yrkande, i händelse jag af diskussionen skulle finna, att ett vidsträcktare förslag kunde ega utsigt att vinna framgång. Medan jag har ordet, vill jag äfven fästa uppmärksamheten på de olika förhållanden, som ega rum i afseende å Stockholm, å ena, samt rikets öfriga städer, å den andra sidan, hvarföre jag yrkar att, när denna punkt, som handlar om begge delarne, kommer att afgöras, särskild proposition måtte framställas å hvardera delen för sig.

Herr Lindström: En talares här på sidan begagnade uttryck gifver mig en ösökt anledning att låta den framställning, jag nu går att göra, inledas med några ord, hvartill jag dessutom hemtat anledning af det intryck, denna och föregående dags diskussion på mig gjort. "Allt eller intet", så voro den värde talarens ord, ehuru han reserverat sig mot den tydning af hans mening, att han sjelf önskade allt eller intet. *Allt eller intet*, påminnande om Cæsar, är deras valspråk, hvilka, såsom man säger, vilja sätta allting på ett kort, och det tillhör äfven det slag af politici, hvilka anse sig kunna vinna allt genom att våga allt, och om

hvilka man kan säga, att de ingenting lärt och ingenting glömt. Men den, som noga öfverväger hvad som vid hvarje tid är lämpligt och möjligt, och den, som långsamt går framåt, den går säkert. Nu har jag det intryck af detta Lag-Utskottets Betänkande, att Utskottet måtte såsom ett motto till detsamma hafva tänkt sig just den satsen, att man bör långsamt men säkert söka närma sig det mål, hvartill man sträfvar, och om Utskottet dervid möjligen gått alltför konservativt till väga, undrar jag åtminstone icke deröfver, då det så att säga måste ligga i Lag-Utskottets karakter att vara konservativt och förekomma alltför täta rubbningar i lagstiftningen. Äfven jag får förklara, att, ehuru det icke heller för mig skulle vara någon konst att spela demokrat, jag likväl ställer mig på samma konservativa ståndpunkt som Lag-Utskottet i denna fråga, ingalunda af böjelse, men af öfvertygelse att endast på det sättet man kan vinna det mål, hvartill vi alla sträfva. Vi böra nemligen icke glömma, att afgörandet af denna fråga icke ligger ensamt i Andra Kammarens hand; Första Kammarne blefvo ense, är det Konungen, som har den slutliga afgörande rätten. Och det torde icke heller vara obekant, att äfven det måttliga förslag, som här föreligger, har ett ganska starkt motstånd inom Första Kammarne att bekämpa, ett motstånd som skall blifva större i samma mån man vill gå längre än Utskottet tillstyrkt. Vill man handla klokt, bör man således förena sig om ett förslag, hvilket är det enda möjliga, som kan ega utsigt till framgång och genom hvars slutliga framgång vägen banas för större reformer. En representant på Stockholms-bänken yttrade nyss, att icke kunde Utskottets förslag anses radikalt, och icke heller kunde det ännu vidsträcktare förslag han framställde anses radikalt.

Ja, mine Herrar, om vi gå vida längre, än både Utskottet och Friherre Liljencrantz föreslagit, nog skola vi alltid träffa personer, som anse, att vi i allt fall icke varit nog radikala. De sex och tretio tecknade af denna Kammare hvilka i går utgjorde minoritet uti andra punkten, lära icke vara tillfredsställda med ett röstmaximum hvarken af 40 eller af 20 röster. Och då samme talare erinrade, att Utskottets förslag icke innebure någon synnerlig förbättring, emedan endast en och annan, som nu egde ett högre röstetal, skulle erhålla ett lägre, ber jag få nämna, att en dylik nedsättning icke skulle drabba blott en och annan, icke en eller två, utan ett stort antal röstberättigade, hvilket den värde talaren säkerligen skall finna, om man genomgår vallängderna för Stockholms särskilda valkretsar och hvilka utvisa att omkring 500 af de högre valberättigade få sina röster högst betydligt reducerade. I Göteborg skulle icke mindre än 210 personer få sin rösträtt nedsatt till detta maximum, och i Norrköping och Malmö skulle antalet säkerligen icke heller blifva ringa. Då förstår jag ej, att man kan anse Utskottets förslag vara till föga fromma för en jemnare rösträtt, ty, jag upprepar det ännu en gång, vill man tillfredsställa alla och äfven dem, som äro under det så kallade strecket, är det sannerligen icke skäl att komma fram hvarken med Utskottets eller den förste talarens förslag. Med så litet lär man då icke nöja sig.

Det har äfven blifvit yttradt, att om man för mycket håller på det nuvarande och icke gör afseende på mängdens anspråk att erhålla vidgade politiska rättigheter, den tid snart skall komma, då opinionens mäktiga

ström blifver oss öfverlägsen, och samme talare nämnde äfven, att man ej behöfver göra något annat än gifva detta, och allt skall sedermera vara väl bestäldt, ja, jag kommer icke ihåg all den välsignelse, som deraf skulle härflyta, men den värde talaren ansåg ett botemedel då vara vunnnet både mot pauperismen och emigrationen och till och med mot hungersnöden, likasom om vidgade politiska rättigheter skulle kunna förekomma missväxt och klena skördar. Allt detta bevisar blott, att man på den sidan går till öfverdrifter, och deri ligger just det stora felet, ty på det sättet skall man endast aflägsna sig ifrån det mål man söker, men hvilket på den vägen aldrig skall uppnås. Samme talare framkastade äfven den frågan, huru det skulle se ut, om vi långt förut gjort den nu ifrågakvarande eftergiften. *Då*, sade han, skulle vi icke hafva fått se denna sammanbindningsbana, inför hvilken Stockholms budget skulle befinna sig likasom inför en slukande afgrund; *då* skulle vi icke hafva sett dessa vackra kajer och ståtliga planteringar eller dessa dyrbara slott. Men jag vågar, å min sida, fråga, om vi i *sådant fall* skulle hafva sett dessa undervisningsanstalter, som *nu* utgöra vår stolthet och vårt hopp, och alla dessa inrättningar för befrämjande af en större medborgerlig bildning, hvilken, i samma mån den hinner genomtränga samhällets alla lager och deri ingjuta sina förädlande safter, skall bringa folket i sin helhet till den mögnad, som bebringa en större jemnlighet i politiska rättigheter.

Man har äfven talat om Amerika såsom ett i detta afseende efterföljansvärdt exempel, och nog är det ett känt faktum, att *der* rikedomerna ligger under för de politiska intressena, men den värde talaren vidrörde icke en annan sida af de amerikanska förhållandena, som dock borde vara honom bekant; jag tror nemligen icke, att vi Svenskar skulle vara särdeles belåtna med, att de rike här, likasom i Amerika, betalade de utsedde kommunalrepresentanterne för att bereda framgång åt sina enskilda intressen, äfven med uppoffrande af samhällets fördel.

Det är ett allmänt tal, att förmögenheten icke är någon mätare på menniskovärdet, och pekande på gaskronan öfver våra hufvuden, yttrade en talare, att den, som kan sätta ihop ett så konstrikt arbete, icke bör förmenas lika rösträtt i kommunens angelägenheter som hvarje annan. Jag hemställer till Herrarne, huruvida en dylik praktisk färdighet kan anses för en mätare på dugligheten i allmänna värf. Jag är öfvertygad, att den tid skall komma, då äfven arbetaren i vårt land skall ega de insigter, som i det afseendet fordras, men låtom oss bida den tiden; dessa insigter komma icke lika hastigt, som det sken vi nu se på en gång blixtra fram från taket i detta rum, och det är angeläget att icke reformera, förrän reformens förutsättningar äro för handen. Varsamhet och ett lugnt afbidande af den naturliga utvecklingen böra således i denna fråga vara vårt ögonmärke, och man bör akta sig för att påskynda reformen genom att framkalla söndringar emellan medborgarne, så att den ene sätter sig upp emot den andre, ty, mine Herrar, om man genom en långt utsträckt rösträtt vill afväpna det missnöje, som nu från vissa håll förspörjes, skapar man i samma stund en annan klass missnöjde, hvilka visserligen icke komma att låta höra af sig på torg och gator, men hvilkas missnöje dock är vida farligare och mera skall undergräfvat samhällets välfärd, derigenom att det undandrager från samhällets tjänst dess för-

nämsta krafter, hvilka icke längre egna sig deråt, när de finna sig sakna all uppmuntran och allt understöd; och vi måste väl medgifva, att det yttersta *målet* för samhällets lagar och institutioner just är det helas väl, och dit böra vi således sträfva, — *medlet*, det må nu heta den graderade röstskalan eller personlighetsprincipen, är icke det viktigaste.

Vi hafva så mycket hört talas om missnöjet i landet med de nuvarande kommunallagarne, men jag tror, att föremålet för detta missnöje i allmänhet icke är rösträtten, utan den kommunala beskattningen. Jag lemnar dock äfven detta missnöje i sitt värde. Det är så bekvämt att klaga öfver de dryga skatterna, men man tänker icke på den ersättning, man får genom motsvarande förmåner. Och om det visar sig, att förmånerna äro större än uppoffringarne, förstår jag ej, hvaröfver man klagar. Jag undrar just, om afgiften för en kommuns skolväsende är större, än hvad den obemädlade skulle få betala för att sjelf förskaffa sina barn undervisning, eller om det icke snarare är tvärtom. Männe man icke utan kommunalbeskattningen finge betala vida mera för att afhjelpa fattigdomen, och vara i saknad af den sjukvård, som kommunens ypperliga sjukhus nu erbjuda? Då frågar jag, om det skulle vara bättre, att kommunalbeskattningen inskränktes, så att kommunen icke kunde bereda sina medlemmar alla dessa vigtiga och värderika förmåner.

Sätt blott, i stället för ordet *skatt*, ordet *afgift*, tänk blott uppå, att denna afgift jag betalar utgör en ersättning för fördelar jag inom samhället åtnjuta, till billigare pris än jag sjelf skulle kunna bereda mig dem; att, om jag ville noga beräkna dessa, deras värde mångdubbelt öfverstiger den afgift jag erlägger, och jag är öfvertygad att det missnöjets sorl, som försports, skall lägga sig. Här, såsom alltid, är upplysningen det bästa vapnet emot det oberättigade missnöjet, det åtminstone som är grundadt på okunnighet eller fördom. Jag ber om ursäkt att jag upprepar uttryck från i går. En talare yttrade, att den tid skulle komma, då tagerätten skulle börja, i fall man icke gäfve efter för hvad talaren ansåg vara rättmätiga anspråk. Till heder för honom sjelf korrigerade han sedermera detta uttryck om "våldets magt" till sanningens, inför hvilken vi skulle tvingas att böja oss. Jag svarar härpå, att för sanningens magt böja vi oss gerna, men innan vi komma derhän, måste vi först hafva lärt oss att skilja mellan villfarelse och sanning, mellan ett förvilladt och ett oförvilladt omdöme.

Jag återkommer ännu en gång till sjelfva ämnet och lägger Kammaren på hjertat att antaga Utskottets förslag, och derigenom beröfva agitationen dess förnämsta udd. Ty så länge den nuvarande orimligheten fortfar, skall samhället alltjemt ständigt oroas deraf och icke kunna i det lugn och i den sänja som vederbör arbeta på sin utveckling. Berodde det af mig att maximum af röster sattes till 40 eller till 20, och detta hade utsigt att vinna Första Kammarens bifall, så skulle jag ingenting hafva deremot, och jag är öfvertygad om, att det samhälle jag representerar, skulle derpå ingenting förlora, då dess angelägenheter säkerligen skulle komma att lika bra som förut vårdas. Men då en sådan utsigt nu alldeles icke finnes, så ber jag ännu en gång, att Kammaren icke måtte förkasta Utskottets förslag, ty det är utom allt tvifvel, att Första Kam-

maren skall deraf i väsendtlig grad bestämma sig för det votum den kommer att afgifva.

Herr Winkrans: På grund af de praktiska skäl, hvilka af de föregående talarne, och i synnerhet af den siste, blifvit framställda, inskränker jag mig till att med dem instämma. Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Wijk: Då jag icke deltagit i den föregående diskussionen, vill jag nu begagna tillfället att förklara, det jag med min röst bidragit till antagandet af de sju föregående punkterna, och att jag i allt hufvudsakligt gillat Utskottets motivering af desamma. Hvad denna punkt angår, så har man talat om inkonsequens och godtycke. Hvad inkonsequensen beträffar, så bör man betänka, att svårligen någon princip i sin praktiska tillämpning kan utan skada drifvas till sin yttersta konsekvens, utan vanligen måste undergå en modifikation. Anhängarne af rösträtten per capita skulle säkerligen icke vilja drifva sin princip derhän, att t. ex. utsträcka den lika rösträtten till alla personer af myndig ålder. Hvad åter godtycket i närvarande fall beträffar, så har det åtminstone den fördel att endast vara ett godtyckets skiljetecken mot de många, som besvära de graderade skalorna, och synes det åtminstone mig hafva varit klokt af Utskottet att uppställa ett sådant förslag, som å ena sidan har någon utsigt att gå igenom äfven i Första Kammaren och att vinna Kongl. Maj:ts sanktion, under det att det å andra sidan undanrödjer de missförhållanden, som hittills i den kommunala omröstningen starkast framträdtt i strid mot billighet och rättvisa. Så skall ock, som jag hoppas, bolags rösträtt i dess nuvarande form försvinna, en rösträtt som mer än något annat gjort den nuvarande röstberäkningen vid kommunala omröstningar förhatlig. Jag vill icke säga, att hvad Lag-Utskottet i denna punkt föreslagit i sig sjelft är det bästa, hvartill man kan komma, eller att icke maximigränsen kunnat sättas längre ned, men då jag icke tror, att Första Kammaren skulle ingå på något förslag, som i denna rigtning gick längre än det här ifrågevarande, så vill jag för min del i likhet med Herr Lindström yrka bifall till äfven denna punkt af Utskottets Utlåtande.

Herr von Troil: Sedan Herr Lindström på ett så utförligt och öfvertygande sätt yttrat sig i frågan, har jag icke mycket att tillägga. Jag tror äfven, att Herr Lindström angifvit de väsendtliga anledningarne till det missnöje, som förefinnes mot kommunalförfattningen. Jag ber dock att äfven derom få yttra några ord. Jag tror att litet hvar känner till, att man före denna förordnings införande icke kunde särdeles mycket uträtta till kommunernas bästa, till följd af de otypliga former under hvilka man då arbetade. Vi veta alla, att sedan den nya kommunalförfattningen infördes och vi erhöilo stadsfullmäktige, dröjde det icke länge, förr än rop å reformer och förbättringar från alla håll höjdes, och de stadsfullmäktige, som icke nog hastigt lyssnade dertill, utpekades såsom overksamma och oduglige. En mängd förbättringar infördes emellertid år ifrån år. Man fick gaslysning, vattenledning, förbättrad gatläggning, förbättrad sjukvård, nya läroverkshus m. m., och det var nog godt och väl,

men när man började se hvad detta kostade, då uppkom ett nytt missnöje. Samma personer som högljuddast ropat på förbättringar, voro ofta just de, som knotade häftigast öfver kostnaderna. En förbättrad fattigvård har införts och har naturligtvis måst medföra betydliga kostnader. Likväl har man sökt att för de mindre bemedlade lätta bördan af fattigskatten. Så har man t. ex. i Malmö stad stadgat, att 500 riksdaler skola afdragas från den summa, för hvilken hvar och en erlägger bevillning, innan fattigskatt beräknas. På detta sätt blifva de, som hafva 500 riksdaler om året i taxerad inkomst eller derunder, befriade från fattigskatt.

För öfrigt tror jag, att det vid behandlingen af denna fråga är af synnerlig vikt, att vi söka att vinna ett praktiskt resultat och icke besluta annat, än hvad vi kunna drifva igenom. Jag vill visst icke bestrida, att ju icke möjligen ett lägre röstmaximum skulle utan fara kunna sättas, och tvänne förslag hafva här under diskussionen blifvit i denna rigtning framställda, men efter hvilka grunder hafva de värda proponenterne uppgjort dessa förslag. Jag tror, att det är genom en enskild ledamot, som vi fått dessa upplysande tabeller, som äro vidfogade Utskottets Betänkande, men för att något bestämdt förslag skall kunna uppgöras, fordras efter min tanke uppgifter äfven från alla öfriga stadskommuner. Gå vi nu till denna tabell, så finna vi, att genom den af Utskottet föreslagna begränsningen i det högsta röstetalet erhåller den, som i Stockholm för närvarande har det största antalet röster, blott $\frac{1}{33}$ deraf, den andra i ordningen $\frac{1}{32}$ och den tredje endast $\frac{1}{37}$ af sitt nu innehafvande röstbelopp. Man ser här af, att det alldeles icke är några obetydliga förändringar, som genom antagandet af Utskottets förslag skulle åstadkommas, och då det är af ganska stor vikt att vi snart få ett stadgande, som afhjelper de värsta missförhållandena i det nu ifrågavarande hänseendet, så lägger jag Kammaren på hjertat att bifalla hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Ahlgren: Då jag såsom ledamot af Utskottet deltagit i denna frågas behandling, anser jag mig derutinnan böra yttra några ord. Den förste ärade talaren på Stockholms-bänken gaf ganska riktigt, att det var för att åt de mindre bemedlade inrymma en ökad betydelse vid röstningen, som Utskottet föreslagit hvad den nu föredragna punkten innebär, eller stadgandet af ett röstmaximum, motsvarande en femtiondedel af hela röstetalet efter röstlängden, dock icke i något fall mera än 100 röster. Att härigenom, såsom bemålde talare påstod, ingen afsevärd förändring åstadkommes i det nuvarande missförhållandet, synes mig mindre grundadt, då, om Utskottets förslag antages, de t. ex. som för närvarande hafva 3 à 4,000 röster — och sådane röstberättigade finnas — hädanefter icke skulle ega mera än 100 röster. För öfrigt anser jag mig böra upplysa, att den minoritet inom Utskottet, till hvilken jag hörde, önskade betydligt lägre röstmaximum än Utskottet föreslagit; men genom vidhållandet af en sådan åsigt hade säkerligen icke alls någon förändring från Utskottets sida blifvit tillstyrkt. Den delen af Utlåtandet, som nu föreligger till afgörande, är resultatet af ömsesidiga, af omständigheterna påkallade eftergifter, emedan pluraliteten af Utskottet verkligen ville fram-
lägga

lägga ett förslag, som hade sannolikhet för sig att vinna Första Kammarens bifall.

Inom Utskottet underkastades åtskilliga förslag en flersidig pröfning. Slutligen fäste man sig vid det nu ifrågavarande, genom hvilket åsyftas att uppnå en relativ och absolut röstbegränsning.

Frågan ställer sig nu sålunda: att om Andra Kammaren håller sig vid hvad Utskottet föreslagit, är sannolikheten större att vinna Första Kammarens bifall, än om denna Kammare ytterligare nedsätter maximum. Om vi icke äfventyrade den åsyftade reformen, skulle sannolikt de flesta inom denna Kammare, i likhet med mig, önska nedsättandet af röstmaximum; men förr än Kammaren i ena eller andra afseendet fattar något beslut, tillåter jag mig påminna om, att Första Kammarens ledamöter i Lag-Utskottet till halfva antalet, såsom af reservationerna visas, icke varit benägne att, hvad angår förevarande fråga, göra något slags medgifvande, hvadan man har att befara motstånd inom nämnde Kammare mot reformen, så ringa den nu ock i sjelfva verket är.

Då här blifvit uttalad den farhågan, att saken skulle falla, om Första Kammaren biföll Utskottets förslag, samt denna Kammare nedsatte röstmaximum, vill jag erinra om innehållet af Riksdags-ordningens 63 §, på grund hvaraf Utskottet, för sådan händelse, har att sammanjemkningsförslag uppgöra och framlägga.

Herr A. von Proschwitz: Vår nya kommunallag har fått anmärkningar emot sig. Det kommer af folkets konservatism, som är benägnare att i det nya upptäcka fel eller olägenheter än förtjenster. Man gör derföre bättre att icke så ofta ändra författningar, utan låta folket hinna sätta sig in uti dem som finnas. Utskottet har i de föregående sju punkterna handlat konsekvent och rättvist, men i åttonde punkten gått derifrån och återopat *klokheten*. Jag för min del tror icke, att den ifrågasatta förändringen är folkets allmänna mening, och icke heller anser jag den nyttig. Jag tror tvärtom, att man med densamma gör folket ett ondt. Det är de förmögne, som i allmänhet ställa sig i spetsen för företagen. Jag känner speciellt, att så på många ställen är förhållandet. Skolor, fattigvårdsanstalter, sockenmagasiner m. m., aldrig får man sådant åvägabrakt genom de mindre bemedlade, utan de förmögnare och inflytelserikare utbreda så småningom sin öfvertygelse på dessa, hvilka äro mottagliga för skäl, och sålunda åstadkommas goda beslut. — Jag hör nu från stads-kommunernas representanter, att de anse den föreslagna förändringen i röstberäkningen gå an, men vi komma då från rättvisan till godtyckligheten. Derföre yrkar jag, att vi i detta skola förblifva vid det gamla och nu bestående; således yrkas afslag på Utskottets Betänkande i den nu förevarande punkten.

Herr Medin: Om icke denna punkt hade så mycken släktskap med den följande, så skulle jag icke yttra mig, eftersom den nu förevarande punkten egentligen rör stadsfolket. Men då en föregående talare från landet yttrat sig i frågan, så har jag begärt ordet för att förklara, att jag icke kan med honom instämma. Jag anser det här framställda förslaget som en stor förbättring, och kommer derföre att rösta för bifall.

Herr Rosenberg: Då jag i allt väsendtligt är förekommen af Herr Ahlgren, så kunde jag inskränka mig till att med honom instämma. Jag vill likväl dessutom göra en liten hemställan. Den andre talaren, som inom Kammaren uppträdde i diskussionen öfver den nu förevarande punkten, ansåg att en graderad röstskala skulle lämpligen kunna antagas, men jag ber att med afseende härå få fästa uppmärksamheten derpå, att då Kammaren vid beslutets fattande i fjerde punkten afslagit att införa en graderad skala, det skulle vara ett försök att upprifva ett redan fattadt beslut, om man nu förordade antagandet af den graderade skalan.

Medan jag har ordet, anhåller jag att få bemöta ett yttrande af Herr von Proschwitz. Han har sagt, att Utskottet genom sitt förslag i denna punkt ställt sig på godtycklighetens ståndpunkt. Om man emellertid opartiskt betraktar saken, skall man finna, att Lag-Utskottet måst handla som det gjort. Hvad som i den nya kommunallagen mest öfverklagats, har varit det öfvervägande röstetal, som genom densamma lagts i händerna på ett fåtal af röstande. Till ändrings vinnande i detta missförhållande har Lag-Utskottet försökt att underhandla med de olika åsigterna, för att sålunda komma till målet. Vill man att det skall vara som det är, då må man afslå den föredragna punkten, men må man då ock vara beredd att höra klandret, ty detta är i sanning berättigadt, då man hör, att, på grund af den nuvarande författningen, en enda röstande kan hafva ända till 6,000 röster. Visst förundrar det mig, att det, som en talare sagt, under sådant förhållande skulle kunna vara likgiltigt, om det nuvarande förslaget antages, ty icke kan jag finna, att det är detsamma, om en person vid omröstning har 6,000 röster eller 100. Hade det varit så, att Lag-Utskottet haft att ensamt bestämma utgången af frågan, då kan man vara öfvertygad derom, att Utskottet icke stadnat vid 100 eller vid 50 röster såsom maximum, nej kanske icke vid 10. Utskottet måste naturligtvis, såvida det ville vinna något med sitt förslag, göra detsamma sådant, att någon utsigt kunde finnas att få det igenom hos Första Kammaren och hos Kongl. Maj:t. Jag godkänner punkten, sådan den är, men motsätter mig likväl ingalunda en nedsättning.

Herr Friherre Liljencrantz: Jag beklagar, att utgången af vote-ringen öfver andra punkten i går icke kunnat lugna den ärade representeranten från Göteborg i hans fruktan för det röda spöket, och att den ärade representeranten för Lidköping skall synas höra till dem, om hvilka det är sagdt, att de ingenting lärt och ingenting glömt. Af den politiska skola, till hvilken han hör, skulle man icke väntat sig det. Detta förslag, som i denna punkt föreligger, är en förändring på papperet, men icke i verkligheten. Nu är det en som har 3,000 röster, hvilken tynger i vågskålen. Går det förevarande förslaget igenom, blir det de som hafva 100 röster och deromkring, som erhålla magten. Jag hade dock trott, att meningen med den tillämnade reformen vore, att de, som bidraga till kommunens kassa, ock skulle erhålla en rösträtt, som vore annat än illusorisk. När det kan inträffa, att af 3,000 röstande med sammanlagdt 51,000 röster, det är 1,000, som blott hafva en röst, så frågas det om, när sålunda en tredjedel af de röstande hafva blott en femtioendel af rösterna, en författning, som åstadkommer ett sådant förhållande, kan sägas vara grundad på

något slags billighet. Jag skrifver på ärade representantens från Göteborg upprörda sinnesstämmning hans påstående, att jag skulle sagt, att det af mig föreslagna maximum af 20 röster icke var nog radikalt. Jag beklagar, att jag icke sagt det. Ingen, som är missnöjd med det närvarande, lärer väl äfven med 100 röster satta till maximum känna sig hugnad.

Emellertid får jag fästa uppmärksamheten derpå, att i fall Andra Kammaren stadnar vid mitt förslag och Första Kammaren väljer Utskottets, det blir Lag-Utskottet förbehållet att sammanjemka meningarne. Dessutom vet jag icke, huru någon kan gå i borgen för hvad den Första Kammaren kan komma att besluta. Samme talare yttrade, att han skulle för sin del antaga ett röstmaximum af 20, om han blott trodde att Första Kammaren ock skulle göra det. Mig synes, att det vore skäl att fatta sitt beslut, efter hvad man anser rätt och billigt, utan afseende på hvad Första Kammaren kan komma att göra. Jag yrkar fortfarande bifall till mitt förslag.

Herr Sjöberg:

Herr Carlson: Jag anser, att den fullkomligt lika rösträtten är det mål, dit man bör sträfvä; dock tror jag icke, att man skall lyckas uppnå detta mål annorlunda än steg för steg. Dock hade jag önskat, att det steg, man nu vill taga, varit större. Omständigheterna äro likväl, jag medgifver det, icke gynnsamma därför. Emellertid anser jag, att äfven det af Utskottet framlagda förslaget utgör en förbättring och röstar för bifall.

Herr Dahm: En talare har nyss lagt Utskottet till last, att det icke varit konsekvent, och att man bort hylla antingen människovärdets eller kassakistans princip. Må så vara, men öfver fordran på konsekvens står dock fordran på en lagstiftning, som förmår åstadkomma det bästa möjliga valresultat. Det har blifvit sagdt, att man icke skulle kunna vinna detta, om man icke fäste tillbörligt afseende på personlighetsprincipen. Klagan har uppkommit deraf, att kassakistornas inflytande varit orimligt stort, i synnerhet i städerna. Jag gillar denna klagan; må man därför taga bort dess orsak, som icke ligger i förmögenhetens inflytande, utan i dess för stora inflytande. Man har äfven sagt, att man borde låta det närvarande orättvisa förhållandet fortfara oförändradt, till dess det allmänna rättsmedvetandet blifvit fullkomligt genomträngdt af öfvertygelsen om dess orättmätighet, då man kunde taga hvad man ville. Allt eller intet, säga andra. Jag kan icke instämma häri. Jag tror, att man bör gå praktiskt till väga: emottaga hvad man nu kan vinna, och ej för sina närmaste sträfvanden uppställa något poetiskt mål, som bland andra har det stora felet att under nuvarande förhållanden vara omöjligt att uppnå. Jag medger visst, att man skulle kunnat gå längre i nedsättningen af röstmaximum, men jag anser det emellertid bättre att taga hvad som möjligen kan ernås, än att eftersträfvä något, som man icke kan få. Det vore besynnerligt, om det icke tjenade till något att erhålla en förändring, som i många fall reducerade flera tusen hos en person nu hopade röster till ett hundra. Det betyder då ingenting att taga magten från de rika och gifva den till de bergade. I någon mån måtte väl valen derigenom

kunna blifva bättre, om något intresse för det allmänna finnes hos folket. På dessa grunder och under erkännande, att jag i sak i allt instämmer med Herr Lindström, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr A. von Proschwitz: En talare har missförstått mitt yttrande, då han trodde, att jag ville motsätta mig den nionde punkten. Den gillar jag, emedan den är i öfverensstämmelse med hvad redan är stadgad för städerna. En ledamot af Lag-Utskottet har sagt, att Utskottet varit nödgadt till hvad det föreslagit. Jag har således gissat rätt, då jag trodde detta vara meningen med uttrycket, att "klokhet och rättvisa" bjuda till eftergifter.

Herr Murén: Jag vill på förhand tillkännagifva, det jag begärt ordet icke för att motsätta mig Lag-Utskottets förevarande förslag, till hvilket jag tvärtom lemnar mitt bifall, utan endast för att söka vederlägga några åsigter, som här uttalats och som jag anser origtiga. Jag lofvar Eder derjemte, mine Herrar, att jag skall söka fatta mig så kort som möjligt.

En mängd talare hafva här uppträdt med det påståendet, att Utskottet i nu föreliggande fall borde hafva gått längre än det gjort, och än ytterligare nedsatt röstmaximum. För min del vågar jag vara af motsatt mening. Jag tror, att Utskottet gått väl långt, och att den röstöfvervigt, som finnes fördelad på få händer i städerna, icke är så oberättigad som man påstått. Särskildt har man klagat öfver, att de många bolagen, hvilka på sednare tiden vuxit upp öfver allt i landet, hafva alltför mycket att säga, och man har med denna klagan trott sig tala i demokratiens intresse. Och likväl finnas väl knappast några mer demokratiska inrättningar än just dessa bolag, hvaraf vi lyckligtvis dag för dag alltmera lära oss att göra bruk. Jag sade "lyckligtvis" och, som jag tror, med rätta; *min* mening åtminstone är den, att om man vill befördra landets välmåga, kan dertill näppeligen gifvas någon bättre häfstång än denna nyare tideus associationsanda, hvaraf bolagen äro en frukt, och hvilken derföre synes mig böra på alla möjliga sätt omhuldas.

Det inträffar för öfrigt mera sällan, att de rika magnaterna i städerna äro styresmän för bolagen, ja till och med delegare i desamma. Dessa bestå nemligen mestadels af mindre industriidkare, som förenat sina små kapital till ett enda, för att kunna göra dem fruktbarare, än de skulle blifvit, om de, hvar för sig, nedlagt dem i sin rörelse. De små medlen komma till magt och utöfva den, hvilket jag för min del icke anser skadligt utan nyttigt. Jag tror, att man litet hvar i våra städer borde försöka utbilda någon industri inom sitt samhälles område genom inrättandet af dylika bolag; det skulle säkerligen lända till gagn och förkofran icke blott för de respektive samhällena sjelfva, utan medelbart för hela Staten.

Då man så mycket klandrar bolagens röstöfvervigt, borde man jemväl, i min tanke, komma ihåg, att dessa välgörande inrättningar flerstädes fått på sin lott att betala största delen af kommunens utskylder, och att det oftast, innan bolaget fick röstöfvervigten inom kommunen, fanns några rika personer, som egde densamma, och att således samma

„missförhållande“, hvarför bolagen nu få uppbära klander, äfven före deras tillkomst var för handen. För dessa personer, som sålunda förut egde förmågan att efter sin vilja afgöra kommunens angelägenheter, kan det visserligen kännas tungt att blifva öfverröstade af bolagen; men man må dock vara förvissad om, att bolagens styrelser skola vara lika måna om samhällets angelägenheter, som dessa personer varit. Det ligger nemligen i sakens natur, att det icke kan ligga någon mera om hjertat, att samhället skall förkofras och utvecklas till allt högre välstånd, än just dessa bolagsinrättningar, hvilkas egen välmåga hvilat på samhällets.

Beträffande nu den af Utskottet föreslagna nedsättningen i maximum för rösträtts utöfvande, tror jag Utskottet valt en ganska lycklig siffra, och jag vill derföre, såsom sagdt, bifalla dess förslag. Jag gör detta äfven derföre, att jag vet, det dessa bolag sällan begagnat sin rösträtt, dels emedan de ansett den orimlig, och dels emedan de icke velat taga på sitt ansvar, att de personer, hvilka de ensidigt tillsatt, skulle styra kommunen. Det blefve således, efter mitt förmenande, en fördel för bolagen sjelfva, om icke deras rösträttighet öfverstege öfrige medborgares. Men jag anser å andra sidan välbetänkt, att Utskottet velat i någon mån tillförsäkra kommunerna om, att såväl de personer, som tillsatte deras styrelsenämnder, som ock de, hvilka blefvo medlemmar af dessa nämnder, skulle vara så kvalificerade, att de verkligen vore medvetne om, att de uppburo ett ansvar för den magt de utöfvade. Och jag tror, att man skulle få svårt nog att träffa på sådane personer under en lika rösträttighet.

Hvad slutligen angår det stora missnöjet med våra kommunallagar, som nu skulle vara rådande, och den oro och ängslan, som skulle beherrska sinnena, är det min tanke, att det der *myckna* i verkligheten icke finnes till. Skulle för öfrigt något missnöje vara för handen, då må vi i främsta rummet se till, huruvida det är berättigadt; men vi skola icke söka skapa ett sådant. Jag känner, att en viss magtlystnad bjudit till att uppväcka ett sådant missnöje, en sådan oro hos massan, men jag tror, att den icke lyckats, eller någonsin skulle lyckas framkalla den hos det förnuftiga svenska folket.

Etter antydningen af dessa mina åsikter angående bolagsassociationernas, efter mitt omdöme, gagnande inflytande, kan jag sluta, och upprepar att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Herr Friherre Alströmer: Jag har egentligen begärt ordet med anledning af Friherre Liljencrantz's yttrande, att genom Lag-Utskottets förslag en ändring i nu bestående förhållanden skulle framträda endast på papperet och icke i verkligheten. Huruvida förhållandet i förevarande fall kan vara nied Stockholm, känner jag ej till; men jag har mig bekant, att i andra städer, särskildt i den der jag är boende, Utskottets nedsättning af röstmaximum till en femtiondedel af kommunens hela röstetal skulle åstadkomma en betydligt jemnare röstfördelning än den nuvarande. — Mycket kunde vara att i denna sak tillägga, men då diskussionen redan så länge pågått, vill jag icke ytterligare upptaga tiden, utan ber blott att få förena mig med dem, som yrkat bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Ridderstad: Under diskussionen i går afton hade jag tillfälle att uttala mina åsikter i förevarande ämne. Jag har alltid varit af den öfvertygelsen, att personlighetsgrundsatsen är den enda, som i afseende å de olika medborgarnes deltagande i deras gemensamma angelägenheter står på rättvisans grund och därför bör tillämpas. Jag är också fullkomligt öfvertygad, mine Herrar, att denna grundsats förr eller sednare skall blifva den segrande; det ligger i samhällets natur och tidens kraf, att kämparne för denna idé en gång skola nå sitt mål. Jag tror detta, oaktadt den utgång frågan om personlighetsprincipen rönt i denna Kammare vid gårdagens votering, då det visade sig, att endast 36 ledamöter voro för denna princip, men 129 emot den; och jag respekterar denna stora röstmassa af 129, endast därför att den är ett faktum, emot hvilket jag är för svag att strida.

Hvad särskildt den punkt beträffar, hvilken vi nu behandla, skulle jag framför Utskottets förslag vilja gifva företräde åt det, som Herr Hierta väckt och som en och annan talare försvarat; men då till och med motionären sjelf, som saknas på sin plats, sålunda synes hafva uppgifvit hoppet om framgång för sitt förslag, och dessutom få röster höjt sig därför, torde det ej löna sig stort att envist hålla på detsamma.

Jag måste tvärtom, då jag ser, huru föga det är mödan värdt att fortsätta striden för min åsigt i ämnet, anse klokheten bjuda mig att nedlägga vapnen och i detta fall uppoffra min enskilda öfvertygelse, huru kär den mig än må vara. Jag kan så mycket heldre göra detta, som Lag-Utskottets föreliggande förslag obestridligen är bättre än nu gällande författningar i frågan; och då af två onda ting man bör välja det minst onda, anser jag mig böra rösta för bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Gumælius: Då jag sist hade ordet, tog jag mig friheten att, i afseende å en annan punkt af föreliggande Betänkande, förorda en graderad röstskala. Utgången af den fråga, som då behandlades, visade huru ringa sympatier mitt förslag rönt inom denna Kammare. Äfven jag, mine Herrar, tillhör deras antal, som önska förbättringar i bestående förhållanden, som äro mindre goda, men jag vill framför allt, att dessa förbättringar skola med lugn åvägabringas, så att det nya får på ett naturligt sätt utveckla sig ur det gamla, och så att, för hvarje nytt utvecklingsstadium samhället framskrider, opinionen förut är tillräckligt bearbetad och färdig att emottaga detta nya.

Hvad nu angår förevarande punkt, skulle jag önskat, att Utskottet gått något längre än det här gjort, ehuru jag visserligen medgifver, att i fall sådana som detta det är hardt nära omöjligt att träffa någonting, som kan tillfredsställa alla. Ett och annat skäl synes mig visserligen tala för det af Herr Ribbing i hans reservation afgifna förslaget; men icke ens med detta kan jag till alla delar vara belåten och vill således icke derpå framställa något yrkande. Då jag emellertid icke kan neka, att missnöje med nu bestående förhållanden förefinnes, och dertill tror, att en snar förbättring af desamma är särdeles önskvärd och af behovet påkallad, måste jag anse det angeläget att begagna hvarje tillfälle, som erbjuder sig att taga ett steg framåt till en slutlig ändamålsenlig lösning af denna fråga.

Min mening är således den, att, då onekligen Lag-Utskottets förslag innebär ett sådant steg framåt, den politiska klokheten, understödd af sanning och rättvisa, bjuder oss att vid detta tillfälle åtnöja oss med detta förslag, emedan vi kanske eljest komma att i förevarande afseende få stadna qvar ännu ett år på den punkt, der vi nu stå; och yrkar jag därför bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Kinmanson: Då Lag-Utskottets förevarande förslag innefattar en förbättring i nu bestående förhållanden och derjemte torde vara det enda, som har utsigt att gå igenom vid denna riksdag, anser jag mig böra med min röst biträda detsamma.

Herr Ekerot: Lag-Utskottet har, som bekant, i sitt förevarande Betänkande icke funnit skäl att godkänna personlighetsprincipen såsom grund för rösträtt i kommunala angelägenheter. Vi veta ock, att denna princip icke lyckats vinna godkännande inom denna Kammare; den stora majoritet, som genom gårdagens votering fällde förkastelsedomén öfver densamma, har utan tvifvel påtagit sig ett betydelsefullt ansvar. Det kan nemligen icke förnekas, att våra nu gällande kommunallagar på sednare tider allestädes i landet framkallat missnöje, och att de aldrig förmått vinna någon anklang i det stora folkmedvetandet. Den förnämsta orsaken härtill anser jag ligga deruti, att sjelfva den grund, på hvilken dessa lagar äro byggda, icke är den fullt rätta; den motsvarar icke den nyare tidens kraf på medborgerlig frihet och likställighet i alla rigtningar; den har öfverlevvat sig sjelf och är numera icke tidsenlig. Jag tillhör således deras antal, som önska en förändring i sjelfva grunden för kommunalförfattningarne, och Lag-Utskottet uttalar äfven till en del samma åsigt genom den nya röstberäkningsgrund Utskottet föreslår. Frågan gäller nu, om Utskottet funnit en riktig och lämplig röstberäkningsgrund. Man har här sagt, än att Utskottet varit alltför liberalt och gått för långt, än att det icke tagit steget så långt ut, som det bort. För min del hyser jag den öfvertygelsen, att Lag-Utskottet borde hafva gått längre i att utsträcka rösträttigheten, än det gjort i sitt förslag i föreliggande punkt — en öfvertygelse som jag äfven tror vara delad af ganska många så utom som inom Representationen. Såsom förhållandena nu gestalta sig, anser jag likväl klokheten bjuda, att man icke alltför långt sträcker sina fordringar i förevarande afseende; och då derjemte otvifvelaktigt Lag-Utskottets förslag innebär en förbättring uti nu bestående förhållande, och en sådan — om ock den är ringa — alltid är förmånligare än ingen, tror jag mig böra förorda Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Hierta: I den motion, jag i förevarande fråga väckt, har jag alternativt önskat, att det högsta röstbelopp, hvarmed en person borde få utöfva rösträtt, skulle bestämmas till 20 röster. Tydligt är således, att jag ingalunda kan känna mig fullt tillfredsställd med det slut, hvartill Lag-Utskottet i samma afseende kommit, då det icke nedsatt röstmaximum lägre än till 100 röster. Då emellertid Utskottet i någon mån visat sig vilja gå allmänna meningen till mötes, så — ehuru jag, såsom sagdt, anser alltför litet vunnet genom den af Utskottet föreslagna refor-

men, och detta så mycket mera som den af Stockholms stadsfullmäktige för utarbetande af förslag i denna fråga nedsatta komité stadnat vid ett högsta röstantal af 60 röster — vill jag dock, för att något må erhållas, hvartill man tillika med någon visshet kan påräkna Första Kammarens bifall, nöja mig med Lag-Utskottets förslag, och anhåller jag om Kammarens bifall dertill.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade i afseende å *Utskottets förra hemställan, rörande förändrad lydelse af 2 mom. i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862* blifvit framställda yrkanden dels på bifall till berörda hemställan, dels jemväl på den förändring deri, som innefattades i det af Friherre Liljencrantz afgifna förslag. Vidare hade yrkats bifall till den del af Herr Ribbings vid Utlåtandet fogade reservation, som angick ifrågavarande moment, och slutligen hade äfven blifvit yrkadt afslag å Utskottets hemställan utan något motförslag. Å alla dessa yrkanden afgåtvos propositioner, hvarå svaren så utföllo, att Utskottets hemställan förklarades vara af Kammarerna bifallen.

I fråga dernäst om *Utskottets sednare hemställan, rörande förändrad lydelse af 1 mom. 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862*, hade yrkats dels bifall till ifrågavarande moment, dels en sådan förändring deri som af Friherre Liljencrantz under öfverläggningen blifvit föreslagen, dels jemväl afslag.

I enlighet med dessa yrkanden afgaf Herr Talmannen propositioner, och då framställningen om bifall till Utskottets förslag besvarades med öfvervägande ja, hade Kammarerna alltså bifallit hvad Utskottet i förevärande moment hemställt.

Punkten 9.

Ordet lemnades åt

Herr Rosenberg: Med föreliggande förslag kan jag för min del icke finna mig belåten. Hvad som egentligen varit anledningen till klagomålen öfver våra kommunalförfattningar i landsorten har hufvudsakligast varit den omständigheten, att inom en mängd kommuner funnits dels större egendomar, dels bruk och fabriker, hvilkas förvaltare ofta nog utöfvat en rösträtt, som tryckt alltför hårdt på kommunens öfriga medlemmar och förhindrat dem att utöfva sina kommunala rättigheter, såsom de önskat. Jag har ock derföre reserverat mig mot Utskottets beslut och i stället för den af Utskottet föreslagna en tiondedel velat hafva en tjugondedel af kommunens hela röstetal bestämd såsom maximum för en persons rösträtt inom landskommunerna. Om en nedsättning af röstmaximum till en tiondedel, på sätt Utskottet föreslagit, torde jag få säga detsamma, som en representant för Stockholm nyss yttrade om Utskottets hemställan i föregående punkt, eller att den tjänar till rakt ingenting; ty den förmärkes blott på papperet, men blir osynlig i verkligheten. Jag har här i min hand uppgifter om förhållandet i en kommun, der några sågverksbolag ega ett fyrktal af tillsammans 22,000, under det att hela den öf-

riga jordbrukande delen af kommunen icke har mera än 3,800 fyrkar. Dessa bådas intressen måste dock i ganska många frågor vara i väsendtlig mån olika. Sägverksbolagen kunna icke egentligen påräknas tillhöra kommunen, lika litet som t. ex. fabriker eller dylika andra inrättningar, hvilka äro inom en kommun belägna. Så länge det nemligen lönar sig bra med fabriksrörelsen, pålägges den en stor bevilning; den får ett stort fyrktal och i följd deraf stort inflytande, på en annan indrages kanhända alltsammans. På samma sätt är det med tjenstemän och andra personer, som blott tillfälligtvis bo inom kommun, men icke kunna sägas vara fasta derstädes. I gamla dagar var det dock icke så; då var det egentligen jordegaren, den sjelfegande bonden, eller odalmannen, som afgjorde kommunens angelägenheter. Sedermera hafva tid efter annan flera andra element inkommit i kommunen och blifvit deltagande i dess allmänna ärenden. Men när på denna väg det kommit derhän, att kommunens jordegande befolkning blifvit öfverröstad af ett fabriksbolag, som händelsevis fått sin plats inom kommunen, då har det i sanning gått för långt, och tiden kan vara inne att återföra rösträttigheten inom rättvisans gränser. Sådan är åtminstone min öfvertygelse; och vill jag hafva rösträttigheten inom landskommunerna inskränkt i konsekvens med hvad som i förevarande fall är bestämdt i afseende å städerna. Jag har derföre sträfvat till denna tjugonedel såsom röstmaximum, ehuru jag medgifver, att icke ens detta på alla ställen tillfredställer skäligen anspråk. Jag behöfver blott i afseende härå nämna ett yttrande, som jag hört af en jordegare och tillika embetsman; han omtalade sjelf, att han ensam egde 94 procent af kommunens röstetal; dess öfrige medlemmar egde således tillsammans icke mera än 6 procent af detsamma. Här blir till och med en tjugonedel för mycket. Vi skulle dock i alla händelser komma det rätta något närmare, om vi toge ett steg längre än Lag-Utskottet gjort. Äfven om Första Kammaren i så fall icke skulle biträda ett Andra Kammarens beslut i den rigtningen, utan stadna i en annan mening, kan jag icke se, att någon skada derigenom vore skedd; ty det tillhörde ju då Utskottet att försöka sammanjemka de begge olika meningarne och uppsätta ett förmedlingsförslag.

I betraktande af allt detta och då jag anser, att ett bifall till mitt förslag skulle föra oss närmare en rättvis begränsning af den nu i många hänseenden onaturliga utöfningen af rösträttigheten, anhåller jag om proposition på detsamma, så lydande: "Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot *en tjugonedel* af kommunernas hela röstetal efter röstlängden".

Herr Wener: Då jag för min del anser, att litet eller intet är vunnet genom den nedsättning af röstmaximum inom landskommunerna, som Utskottet föreslagit, eller till en tiondedel af kommunens hela röstetal, emedan denna nedsättning endast skulle komma att beröra några få personer inom kommunen, kan jag ingalunda gilla det slut, hvartill Utskottet kommit. Min mening är tvärtom, att, om något verkligt resultat skall kunna vinnas, man bör besluta sig för en lägre röstskala; och det är i sådan syftning som jag instämmer med Herr Rosenberg i det af ho-

nom framlagda förslaget, på samma gång jag vågar lägga städernas Herrar representanter på hjertat, att de i detta hänseende må hjälpa landtrepresidentanterna att vinna ett för dem särdeles önskvärdt resultat.

Herr C. A. Larsson: Då man af alla föregående voteringar sett, att detta Utskottets Betänkande har så stora sympatier inom Kammaren att man icke har någon utsigt att i ena eller andra punkten åvägbringa någon förändring af detsamma, tror jag man gör klokast uti, att, sedan man bifallit Utskottets förslag angående röstmaximum i städerna, äfven bifalla hvad Utskottet i samma afseende rörande landskommunerna föreslagit. Skulle man nu, på sätt några talare yrkat, rifva sönder Betänkandet, skulle det kunna hända, att, genom Första Kammarens vägran — hvilken man kan taga för gifven — att ingå på några förändringar af Utskottets förslag i förevarande fall, rättelse i nuvarande olägenheter icke kunde beredas landskommunerna, under det en sådan komme stadskommunerna till godo. Och som det ingalunda i min tanke vore välbetänkt att medverka till ett dylikt resultat, yrkar jag för min del bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr And. Aug. Anderson: I den näst föregående punkten framhålls, att ett genomdrifvande af Utskottets förslag icke skulle fullt rättvist träffa de mindre bemedlade inom stadskommunerna, och vid närmare påseende finner man, att denna nu ifrågavarande punkt, som berör landskommunerna, innebär ännu större anledning till orättvisa. Då man nemligen i afseende å städerna föreslagit, att ingen skulle få utföva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtiondedel af kommunens hela röstantal, så har man i afseende å landsbygden i samma sak föreslagit en tiondedel. Hvadan denna skillnad i förhållandena å landet och i stad kan leda sitt ursprung, kan jag ej inse; mig synes, att det hade varit med rättvisa och billighet mest öfverensstämmande, om man i båda fallen stadgat en lika stor begränsning af rösträttigheten och sålunda äfven med hänsyn till landsbygden inskränkt densamma till en femtiondedel af kommunens hela röstetal. Då man emellertid säkerligen icke kan hafva någon förhoppning om, att ett sådant förslag skulle inom Första Kammaren vinna nog lifliga sympatier, och då det af Herr Rosenberg framställda förslag om rösträttens inskränkning till en tjugondedel af kommunens hela röstetal dels är rättvisare och billigare än Utskottets och dels torde vara det högsta möjliga, som i Första Kammaren skulle kunna vinna gehör, anser jag mig böra förena mig med Herr Rosenberg och till hans förslag yrka bifall.

Herr Sven Hansson: För ungefärligen ett dygn sedan uppträdde en talare på Stockholms-bänken och vädjade till landsortens representanter, huruvida på landet man förspört något missnöje med de nya kommunallagarne och de institutioner, som på dem voro grundade. Diskussionen öfver den fråga, som vid detta tillfälle behandlades, hade då redan varat länge nog, och det var så långt lidet på aftonen, att jag icke ville upptaga Kammarens tid med att besvara detta vädjande, men jag ber att i stället nu få deröfver yttra mig med några ord.

Jag må då bekänna, att, med den erfarenhet jag varit i tillfälle i förevarande afseende förvärfva, jag funnit, det man, på samma sätt som i städerna, äfven i många orter på landet uttryckt stort missnöje med nuvarande röstberäkning i afseende å deltagandet i kommunala angelägenheter. Särskildt från den kommun, der jag är boende, kan jag frambära ett sådant misstroendevotum mot de nya kommunalförfattningarne; ty i denna kommun, som har fördelen, eller kanske rättare dess motsats, af att inom sig ega en köping, genomdrefs, just genom det närvarande röstberäkningssättet, frågan om ett anslag, som uteslutande gällde nämnde köpings fördel, men som ändock hela kommunen får betala.

Att således en ändring af våra kommunallagar i detta fall är af högsta behof påkallad, anser jag alldeles gifvet, men jag håller lika visst före, att den inskränkning med afseende å rösträttigheten i landskommunerna, som Utskottet här föreslagit, är alldeles för liten, och jag kan icke fatta, hvarför man i förevarande fall bestämt ett liberalare maximum i städerna än på landet. För min del skulle jag önskat, att detta bestämts på båda ställena lika. Man har visserligen, såsom stöd för att icke på landet en lika stor nedsättning i maximum af rösträtt skulle kunna medgifvas som i staden, anför, att större egendomsegare vanligen hafva en stor del af sin egendom fördelad på arrendatorer, hvilka efter nu gällande författningar ega rösträtt för af dem innehaft egendom. Att emellertid bygga en lagstiftning på blotta antaganden eller förutsättningar anser jag ingalunda riktigt; likasom jag ock tror, att de öfriga skäl, som möjligen ligga till grund för Utskottets förevarande hemställan, icke fullt hålla streck.

Man har antagit, att i städerna skulle finnas ett betydligt större flertal, som vore uppskattadt till ett högre bevillningsbelopp än på landet, och att derför, på det att de mindre beskattade i städerna skulle kunna göra sin röst gällande, det vore nödvändigt att der stadga ett vida mindre maximum för rösträtts utöfvande, än hvad som kunde behöfvas på landet, der beskattningen, och i följd deraf rösträtten, är jemnare fördelad. Härvid har man dock alldeles förbisett den vigtiga omständigheten, att det i städerna är vida lättare för de mindre röstberättigade att sätta sig tillsammans för en saks genomdrifvande, än det är på landet, der större delen af dem kan hafva en eller flera mil till det ställe, der kommunalstämman hålles, och der man således icke får undra på, att de uteblifva från densamma, så länge de der hafva så litet att säga.

Då jag mer än väl inser, att jag ingalunda skulle kunna få rösträttigheten i landskommunerna nedsatt lika lågt, som vi nyss beslutat i afseende å stadskommunerna, eller till en femtiondedel af kommunens hela röstetal — hvilket eljest varit min önskan — anser jag mig ej böra anhålla om proposition å ett sådant yrkande; men jag vill dock hafva till protokollet antecknad min oeftergiftiga mening, att Riksdagen borde, efter mitt förmenande, taga till princip, att *samma* grund skulle läggas för lagstiftningen i förevarande fall, oberoende af om den angick stad eller land.

Herr O. B. Olsson: Jag hade verkligen trott, att Utskottet skulle kunnat i förevarande punkt gå till väga med något större liberalitet än Utskottet verkligen gjort, då det, efter att hafva för städerna föreslagit

såsom maximum för rösträtts utöfvande en femtiondedel af kommunens hela röstetal, ansett sig i afseende å landskommunerna icke kunna nedsätta detta maximum längre än till en tiondedel. Till försvar för detta sitt åtgörande har Utskottet anført, "att det är helt naturligt, att maximum inom kommuner på landet måste sättas vida lägre än inom städerna, der folkmängden i allmänhet är större, der näring och rörelse drifvas i större skala och dit kapital företrädesvis söka sig, samt der bevillningsbeloppet och i följd deraf sammanlagda röstetalet är i de flesta fall betydligt större än inom landskommunerna". Här finnas dock landskommuner, i hvilka folkmängden och röstetalet är vida större än i flera städer. Jag tager mig friheten nämna, att jag varit uppe i Kammarrätten och tagit reda på taxeringsvärdet å några af de socknar, som äro belägna i den provins der jag är boende. I en af dessa socknar uppgår taxeringsvärdet till 514,800 riksdaler; deraf har en person egendom till ett sammanlagdt taxeringsvärde af 298,400 riksdaler. I en annan socken belöper sig taxeringsvärdet till 758,500 riksdaler; der eger en enda person egendom uppskattad till icke mindre än 449,300 riksdaler. I åter en annan församling, der hela egendomsvärdet uppgår till 472,000 riksdaler, är en enda person egare af jordegendom till ett belopp af 421,000 riksdaler. Skulle nu icke röstmaximum nedsättas längre än till en tiondedel af kommunens hela röstetal, skulle naturligtvis en enda person i den ena församlingen hafva nära hälften af kommunens hela röstsumma och i de öfriga åtminstone en tredjedel eller en fjerdedel af densamma. Det är emellertid klart, att vid kommunalstämmen en sådan person alltid skulle ega röstöfvervigt och blifva den ensamt beslutande, ty man kan icke antaga, att alla öfrige kommunens röstberättigade medlemmar skulle komma till stämman och utöfva sin rösträtt.

Utskottet har sagt, att det icke varit för Utskottet möjligt att utreda, hvilken verkan ett visst maximum skulle komma att på röstetalet utöfva. Detta hade dock, i min tanke, varit ganska lätt, om Utskottet velat göra sig besvär med att göra ett besök i Kammarrätten, liksom jag vågar tro, att Utskottet, om det så gjort, skulle hafva kommit till ett helt annat resultat. För min del är jag ingalunda nöjd med Utskottets förslag, utan instämmer i det af Herr Rosenberg afgifna, eller att röstmaximum för en persons rösträttighet på landet må nedsättas till en tjugondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.

Herr Rundbäck: Jag skulle icke vid detta tillfälle hafva upptagit Kammararens tid, om icke förhållandet varit, att den fråga, som nu föreligger till afgörande, är af den utomordentliga vikt, att näppeligen någon fråga kan vara mera magtpåliggande och betydelsefull. Detta är enda orsaken, hvarför jag begärt ordet och för några ögonblick utber mig Kammararens benägna uppmärksamhet.

Min mening är ingalunda att ingå i någon diskussion om de principer — vare sig personlighetsprinciper eller förmögenhetsprinciper, eller en graderad röstskala — som här i går ventilerades; jag vill helt enkelt hålla mig till denna nionde punkt i Betänkandet och i afseende å densamma framställa mina åsikter och anmärkningar.

Emellertid kan jag icke underlåta att i förväg fästa uppmärksamheten på, hvad som numera tyckes vara nära nog allmänt erkänt, att dessa kommunalförfattningar lida af betydliga brister — något som till och med erkänts af de komiterade sjelfva, hvilka uppgjort desamma. Genom den kontrovers, som föreföll inom Kammaren vid de i kommunallagstiftningen väckta motionernas remiss till Utskottet, fick man reda på, att personlighets- och förmögenhetsprinciperna blifvit af komiterade helt och hållet sammanblandade; och tager man dertill i betraktande, på hvilket sätt och under hvilka omständigheter denna komité arbetade, tror jag man har skäl att vara tacksam för hvad man äntligen fick efter komitéens så stora födslovända.

Hvad nu särskildt beträffar frågan, huruvida något missnöje med nuvarande lagstadganden rörande rösträttighet i kommunala angelägenheter skulle förefinnas, må jag bekänna, det jag flerstädes inom mitt komittenskap hört klagomål öfver att genom dessa stadganden afgörandet af hela kommunens gemensamma angelägenheter der och hvar blifvit lagdt i händerna på några få personer, ja till och med i en enda persons hand. Jag känner speciellt tre, fyra kommuner, der en af dess medlemmar har en sådan stark röstöfvervigt. Huruvida nu i dessa kommuner ärendena afgöras bättre eller sämre af denna enda person, än som skulle blifva förhållandet, om rösträtten i dem vore jemnare fördelad — derom vill jag ej fälla något omdöme. Detta må de respektive kommunerna sjelfva afgöra.

För min del kan jag emellertid icke vara annat än glad öfver, att Lag-Utskottet åtminstone gjort något för att rätta nuvarande missförhållanden. Dermed vill jag dock ingalunda hafva sagdt, att jag godkänner Utskottets motivering, då det i förevarande fall ställt landskommunerna på en annan linie än städerna. Visserligen vet jag, att i Riksdagsordningen stadskommunerna i detta afseende, om jag så får säga, kommit framför landskommunerna, och jag fäster ej heller dervid någon vikt; men då frågan gäller kommunala angelägenheter, kan jag icke undgå att finna det särdeles anmärkningsvärdt. Jag hade trott — och det förefaller mig underligt att ingen förut framställt den åsigten — att vi hade gjort bäst uti att lemna åt kommunerna sjelfva att bestämma, huru de ville hafva saken ställd. Då hade man kastat från sig hela denna fråga, hvilken eljest alltid — säge hvad man vill — kommer att blifva en agitationsfråga. Jag hade tänkt mig saken så, att, då det gällde att uppställa en lag, som skulle lända till efterrättelse i afseende på omröstningen i kommunerna, man borde hafva medgifvit samtliga medlemmarne i hvarje kommun att genom per-capita-omröstning afgöra, på hvilken grund deras kommunala rösträttighet borde fotas. Hvad man då i den ena kommunen kommit öfverens om, hade fått gälla för denna och icke rört en annan kommun.

Slutligen har jag en anmärkning att göra mot förevarande paragraf, sådan den är här redigerad. Jag vill nemligen, att icke blott det må vara stadgadt ett visst maximum af rösträtt i förhållande till kommunens hela röstetal, utan ock att en person icke må få afgifva mera än ett visst antal röster. Detta röstantal hafva vi nyss för vår del, i enlighet med Utskottets förslag, i afseende å stadskommunerna bestämt till ett hundra.

I afseende å landskommunerna skulle jag derföre vilja hafva detsamma bestämdt till ett tusen röster. Jag tror ej att tusen röster på landet blifva för mycket i förhållande till högsta röstantalet af ett hundra i städerna, utan tror jag mig temligen väl hafva träffat rätta summan.

Med detta lilla tillägg och med godkännande i öfrigt af Utskottets förslag, blir således mitt yrkande: "att Riksdagen för sin del ville besluta, det nuvarande 1 mom. 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande förändrade lydelse: Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden och *i intet fall för flera än ett tusen röster.*"

Herr Sven Nilsson: Jag vill endast gifva tillkänna, att, ehuru jag icke är fullt tillfredsställd med hvad Lag-Utskottet i förevarande punkt föreslagit, jag kommer att rösta bifall för detsamma, emedan jag anser det vara klokast att taga hvad man får, om det också icke är så mycket, emedan det eljest kan hända, att man icke får någonting.

Herr Medin: Här finnes säkerligen icke någon representant från landet, som icke vet, att der förefinnes en nära nog allmän missbelåtenhet med den nuvarande röstskalan. Jag hade derföre, likasom flere talare före mig, önskat, att Lag-Utskottet skulle kommit något längre, än hvad som nu skett. Jag tillhör emellertid icke deras antal, som säga: "antingen allt eller intet!" ty jag tror, att när man får någonting, man bör taga emot det, eljest får man ofta ingenting. Jag medgifver också gerna, att församlingar kunna finnas, der Utskottets förslag icke kommer att medföra någon förändring i nuvarande röstberäkning, men jag känner å andra sidan flera kommuner, der sådant kommer att inträffa. Jag anholder derföre, att de representanter, som velat hafva proposition framställd å en tjugonedel, i stället för den af Utskottet föreslagna en tiondedel, måtte derifrån afstå, emedan, om vi börja plocka sönder Betänkandet, vi, såsom sagdt, måhända icke få något. Och som jag, heldre än att så skulle ske, vill antaga hvad Utskottet föreslagit, yrkar jag bifall till dess hemställan i denna punkt.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag afstår och instämmer med Herr Rosenberg i det af honom afgifna förslag, att en tjugonedel af kommunens röstetal må stadgas såsom maximum för rösträtts utöfvande i en landskommun.

Herr Bovin: Redan vid föregående riksdagar hafva förslag varit väckta om bestämmande af röstmaximum äfven för landet, men icke lyckats tillvinna sig Representationens bifall. Denna omständighet har för Lag-Utskottet varit en anledning att i sitt förslag icke taga steget för långt ut; ehuru Utskottet visserligen icke förbisett olikheten i afseende härå mellan stads- och landskommuner, och att denna olikhet bör afhjelpas. För min enskilda del har jag icke tvekat att gå så långt i nedläggning af röstmaximum, som Herr Rosenberg föreslagit, eller till en tju-

gondedel af kommunens hela röstetal. Jag tror icke, att någon olägenhet deraf skulle uppstå, åtminstone icke någon sådan, som skulle blifva en följd af att för stor rösträttighet blifvit lagd i händerna på de mindre be-
medlade.

Eftersom jag har ordet, ber jag att få bemöta ett uttryck af en föregående talare, som missmodigt yttrade, att man icke skulle vilja lemna landskommunerna samma förmåner, som man redan gifvit städerna. Min tanke är att vi böra undvika allt, som kan gifva anledning till oenighet mellan de olika kommunerna. Hvar och en af dem kan hafva sina olägenheter och fördelar; men jag tror, att det är bäst lemna åt dem sjelfva att söka därför kämpa, hvar en för sig.

Jag instämmer i det förslag, Herr Rosenberg framställt, om bestämmandet af en tjugondedel af kommunens röstetal såsom högsta röstbelopp, hvarmed någon må få utöfva rösträtt på landet.

Herr Johannes Andersson: Jag vill inskränka mig till att gifva tillkänna, det jag bifaller Lag-Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: I likhet med flere föregående talare hade äfven jag önskat, det Lag-Utskottet skulle såsom maximum för rösträtts utöfvande föreslagit en tjugondedel af kommunens hela röstetal. Då emellertid så icke inträffat, utan Utskottet i förevarande fall ansett sig böra stadna vid en tiondedel, anser jag redan detta vara en så stor förbättring i nuvarande förhållanden, att den icke bör förkastas. Då erfarenheten alltid gifvit den bästa ledningen åt och varit den säkraste mätaren för lagstiftningen, hoppas jag, att, om vi nu antaga detta, det icke skall dröja många år, förrän man lärt sig inse, att det icke ligger någon fara uti att äfven i detta fall gå folkets billiga önsknings till mötes; och vi skola då få denna rösträttighet ytterligare nedsatt.

För min del tror jag således det vara klokast, att vi lemna vårt bifall till Lag-Utskottets föreliggande förslag.

Herr von Troil: Med anledning deraf att åtskillige talare påyrkat, att i stället för en tiondedel, såsom Utskottet föreslagit, en tjugondedel af kommunens hela röstetal skulle vara maximum för en persons rösträttighet inom en landskommun, ber jag att få framdraga några exempel för att visa, det redan genom ett maximum af en tiondedel i vissa socknar enformighet i rösträtt kommer att ega rum.

I Skåne finnes en kommun, Höganäs, hvilken säkerligen är för samtliga Kammarens ledamöter bekant, på grund deraf att en betydande fabrik för tillverkning af lerkärl derstädes är belägen. Denna storartade fabrik utgjorde förut en del af Wäsby socken, men friköpte sig derifrån, för att kunna med så mycket större omsorg vårda sina talrika underhafvande. Då emellertid Höganäs blef en egen socken, quarstodo tvänne små konklaver, Nacka och Wäsby. Fyrkantalet inom denna kommun utgör 9,750 eller, inberäknadt de personer som nu stå under strecket, 10,521. I närvarande ögonblick är det naturligt, att Höganäs bolag — som på egen bekostnad inrättat en högre folkskola inom kommunen och på ett så utmärkt sätt i öfrigt sörjt för sina underhafvande, att det derföre på den

stora världsexpositionen i Paris förlidet år hedrades med stora guldmedaljen — det är naturligt, säger jag, att detta bolag nu har den beslutande rätten i kommunens angelägenheter. Om emellertid Utskottets förslag af en tiondedels maximum för rösträtts utöfvande genomdrifves, skall detta bolag icke kunna utöfva rösträtt för mera än 975 tyckar. Nu finnas inom kommunen dels tvänne små hemmanslotter, dels några mindre handlande och handtverkare. Detta välgörande fabriksbolag skulle således, genom antagandet af det föreslagna maximum, kunna öfverröstas af ett par mindre hemmansdelar och några små landthandlande.

Jag känner äfven till en annan kommun inom Skåne, der en person är egare af nitton tjugondedelar af kommunens jord och sjelf sköter densamma; också han skulle kunna, genom denna förändrings genomförande, öfverröstas af andra inom samma kommun boende personer, dels tjänstemän, dels landthandlande. I hvad Utskottet föreslagit begär jag ingalunda något undantag, ty jag tror Utskottets siffra vara, i allmänhet taget, rätt lämplig; men min afsigt har varit, att genom framdragandet af nyssnämnda exempel visa, huru vådligt det verkligen skulle vara att nedsätta mer-bemälda maximum så lågt, som en del talare förordat, eller till en tjugondedel af kommunens hela röstetal.

Efter mitt förmenande och på grund af de skäl, som andragits för den grundsatsen, att endast den *jord* man innehar borde berättiga till rösträtt och att således röstöfverlägsenheten inom landskommunerna borde läggas i händerna på jordegarene och icke på tjänstemän, bolag eller handlande, som tillfälligtvis kunde finnas inom kommunen, — hade denna punkt bort utaf Lag-Utskottet få följande lydelse: "Dock må ej någon *för annan än innehafvande jordbruksfastighet* utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden." En stor vigtig princip hade då kunnat i någon mån blifva godkänd, och jag tror, att man i allmänhet derpå skulle hafva vunnit.

Ehuruväl jag icke har anledning att förmoda, det Kammaren kommer att godkänna denna min framställning, anhåller jag likväl, att Herr Talmannen täcktes underställa densamma Kammarens pröfning. Skulle den, såsom jag förutser, icke bifallas, vill jag såsom min orubbliga åsigt uttala, det Kammaren icke bör gå längre, än Utskottet föreslagit. Detta är säkerligen det högsta möjliga, som vid denna riksdag i denna väg kan genomdrifvas, oafsedt att, om den ytterligare nedsättning sker i maximum för rösträtt, som af åtskillige talare tillstyrkts, den på många ställen inom landet skall gifva anledning till den mest skriande orättvisa.

Herr Jonas Andersson. För min del anser jag, att en skriande orättvisa skulle vederfaras landskommunerna, om icke den af Utskottet föreslagna inskränkningen i rösträtten, eller en tiondedel af kommunens hela röstetal, utbytes mot en tjugondedel. I allmänhet på landet, der kommunen hufvudsakligen består af jordbruksfastigheter, är man temligen lugn och likgiltig för röstetalets bestämmelser, allt sedan de nya kommunalförfattningarne infördes. Men i församlingar deremot, inom hvilka det finnes verk och inrättningar, hafva oegentligheter uppstått. Ett sådant förhållande

förhållande måste ändras, och när förändring skall göras, bör den göras på ett rättsenligt sätt. Jag kan icke finna ringaste våda vid att fördubbla hvad Utskottet i detta syfte föreslagit, och i stället för en tiondedel bestämman en tjugonedel. Det har blifvit framhållet den farhåga, att man alls icke kan få någon gräns, i händelse Första Kammaren skulle bifalla Utskottets förslag. Jag kan icke föreställa mig, att resultatet skulle blifva sådant, då i så fall Andra Kammaren nog äfven skulle biträda hvad Första Kammaren beslutar. Det är ju det vanliga förhållandet, att Andra Kammaren får foga sig efter förhållandena. För min del anser jag Herr Rosenbergs förslag står i nära öfverensstämmelse med den inskränkning i rösträtten, som är beslutad för städerna, och jag hemställer derfore, att Kammaren ville fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med Herr Rosenbergs förslag.

Herr Per Persson: Att den nu gällande kommunalrösträtten icke är tillfredsställande visar sig af de många motioner, som vid innevarande riksdag äro väckta i syfte att få densamma förändrad. Och huru svårt det är att finna den rätta röstberäkningen, framgår af de många olika förslag, som dessa motioner innehålla. Inom den landtkommun, hvarifrån jag är, hafva ej några särdeles stora olägenheter af den nu gällande kommunala rösträtten förspotts, men från andra kommuner inom mitt kommitentskap, hvarest finnas många bolag, hafva desto tydligare klagomål låtit höra sig. Det Utlåtande Utskottet afgifvit är visst icke tillfredsställande, men då vid innevarande riksdag ej några utsigter till vidare förändringar förefinnas, yrkar jag för min del bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Ola Månsson: Då så många talare redan yttrat sig och gifvit frågan en så grundlig utredning, har jag för min del intet vidare att tillägga, utan inskränker mig att yrka bifall till Herr Rosenbergs reservation.

Herr Anders Persson från Christianstads län: Vid sistlidne riksdag väckte jag en motion i den syftning, att icke någon skulle vid allmän kommunalstämma få utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.

Vid behandling i Lag-Utskottet af denna motion kunde bifall åt densamma icke tillstyrkas, till följd af, såsom orden lyda, "det samband, som eger rum mellan menigheternas sjelfstyrelse och den nya representationsordningen, emedan en rubbning af grunden för rösträttens utöfvande skulle tillika medföra en rubbning af grundvalen för representationsordningen och således på denna utöfva en verkan af den mest eftertänkliga beskaffenhet."

Nu har Utskottet handlat inkonsequent, då det kommit till det resultat Betänkandet innehåller. Men huru som helst, finner jag mig dock föranlåten bifalla hvad Utskottet i föredragna punkten föreslagit.

Herr Rylander: Jag hade icke tänkt begära ordet, om jag icke dertill funnit anledning uti hvad en värd representant här yttrat, nemli-

gen att det icke finnes någon som ej klandrat kommunalförfattningarne. Jag vill till svar härå endast vidhålla hvad jag i går yttrade i denna fråga. För öfrigt godkänner jag den jemkning i rösträttens beräkning, som Utskottet föreslagit, och tillstyrker bifall till den föredragna punkten.

Herr Anders Jonsson: Då diskussionen redan dragit ut länge nog, inskränker jag mig att tillkännagifva, det jag förenar mig med dem som yrka, att ingen inom kommun på landet borde få utöfva rösträtt för mer än en tjugonedel af hela kommunens röstetal.

Herr Peter Andersson: Då så många af representanterna från landet gifvit sin åsigt i denna fråga till känna, så vill äfven jag följa deras exempel. För min del har jag ingen orsak att klaga öfver den röstgrund som nu finnes; och jag skulle handla orätt, om jag sade att klandret inom mitt kommittenskap vore särdeles stort. Men då jag hört de olägenheter, som här blifvit framhållna, och icke kan annat än medgifva rättigheten deraf, vill jag icke motsätta mig den förändring Utskottet föreslagit, eller ett maximum af en tiondedel. Men på inga villkor kan jag biträda Herr Rosenbergs förslag, emedan jag dels anser det mindre välbetänkt och dels fruktar, att om Första Kammaren bifaller Utskottets förslag, så få vi icke alls någon förändring. För att vinna något, anser jag det nödvändigt att bifalla Utskottets förslag.

Herr Harald Ericsson: Att jag icke kan vara nöjd med Utskottets förslag, då jag begärt att en hundrededel skulle vara maximum för en persons rösträtt och Utskottet föreslagit endast en tiondedel, det må icke förundra någon. Men man måste underkasta sig förhållandena; och jag vill äfven göra det under uttalande af den förhoppning, att jag under tidernas lopp kan vinna hvad jag önskar.

Jag hade äfven nu tänkt besvara den värde Stockholms-representantens yttrande under gårdagen, att några klagomål icke förspörjas inom landskommunerna öfver kommunalförfattningarne, men han har redan genom de många motioner, som vid riksdagen blifvit i ämnet väckta, fått tillräckligt svar. Jag förenar mig med dem som yrka bifall till Herr Rosenbergs förslag.

Herr Åke Andersson: Den gamla satsen har någon gång gjort sig gällande: "att man skall begära mycket för att få något"; men erfarenheten har visat, att då man sålunda gått till väga har man i de aldra flesta fall fått ingenting. Hvad man här kan hoppas, är att Utskottets förslag bifalles; antages icke detta, så få vi måhända icke alls någon förändring. Derföre yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Ötverläggningen förklarades vara slutad. Herr Talmannen upptog de yrkanden, som derunder förekommit, dels på bifall till Utskottets förslag i otörändradt skick, dels jemväl på bifall till samma förslag, men med de förändringar deri som påyrkats, hvar för sig, af Herrar Rosenberg, Rundbäck och von Troil. Då Herr Talmannen, efter att å dessa särskilda yrkanden hafva framställt propositioner, förklarade den mening besvarad

med öfvervägande ja som afsåg bifall till Utskottets förslag utan förändring, begärdes votering, och sedan beslut fattats derom att till kontraposition skulle antagas Herr Rosenbergs ändringsförslag, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i nionde punkten af dess Utlåtande N:o 31,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är det af Utskottet i förevarande punkt framställda förslag af Kammaren godkändt med den förändring, att de i förslaget förekommande orden: "en tiondedel" utbytas mot: "en tjugondedel".

Den härefter företagna omröstningen utföll med 118 ja emot 30 nej; och hade Kammaren i följd deraf bifallit Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 10—15.

Biföllos.

Punkten 16.

Härvid yttrade

Herr Björck:

Herr Wijk: Den af Herr Björck väckta motionen, som nu föreligger till behandling, är efter min uppfattning af vida större praktisk betydelse än de många förslag till en utvidgad kommunalrösträtt, hvars öde redan blifvit afgjort, och jag tror att den agitation, för en förändring i samma rösträtt, som inom städerna någon tid pågått, haft sitt starkaste stöd, mera i önskan efter en förändring i kommunalbeskattningen än i kommunalrösträtten. Som man känner, utgingo i de flesta städerna tillföre kommunalutskylderna på så sätt, att vissa klasser af burskapsegande eller näringsidkande erlade vissa bidrag för bestämda ändamål, likasom att den drygaste beskattningen, eller den för fattigvården, uttaxerades genom så kallade samvetsnämnder. Resultatet af dessas verksamhet var i regeln den, att den förmögnare delen af samhället, eller den som lättast ansågs kunna bära skattebördan, äfven fick utgöra den ojemförligt största delen deraf, och att den mindre inkomsten undslapp med ytterst lindrig afgift. När derföre kommunalförfattningen och den dermed följande likställigheten i rättigheter och skyldigheter kommunens medlemmar emellan infördes, och den nya skattegrunden af inkomst efter andra artikeln bevilningsförordningen började tillämpas, kändes öfvergången från de forna förhållandena för mången ganska svår, synnerligast för dem med en eller ett par tusen riksdalers inkomst och hvilka förut undsluppit med jemförelsevis ytterst ringa afgifter.

I den stad jag har äran representera, var man derföre betänkt på att genom någon skattejemknings åtminstone underlätta öfvergången till de nya förhållandena, och man ville derföre söka tillämpa det sätt för sådan jemknings åvägabringande, som författningen medgifver. § 59 af densamma stadgar, att visse skattskyldige inom kommunen må kunna befrias från vissa utskylder för bestämda ändamål, men vid försöket att tillämpa detta stadgande mötte man nästan oöfverstigliga svårigheter. Det visade sig nemligen hardt när omöjligt att kunna bestämma, hvilka utgifter vore af den beskaffenhet att visse skattskyldige i samma icke borde deltaga. Om det t. ex. gällde en utgift för planteringar eller i allmänhet stadens försköning, var detta visserligen icke en absolut nödvändig utgift, men hvilka borde från bidrag till samma befrias, då fördelarne kommo alla innevånarne i samma mån till godo? Om det gällde anläggandet af en ny kaj, utvidgning af hamn och dylikt, så kunde dervid anmärkas, att en sådan åtgärd i främsta rummet komme handlande och industriidkare till godo, men man kunde å andra sidan icke förneka, att, om genom den viktiga åtgärden handeln och industrien mäktigt lyftades, äfven ökade arbetsförtjenster bereddades de mindre bemedlade, på samma gång den derigenom ökade vilkågan skulle möjliggöra åtgärder i moraliskt och sanitärt hänseende, ledande till allas bättnad. För öfrigt synes det mig ligga i denna § 59 ett afsteg från den grundsats om likställighet, som genomgår författningen i öfrigt, och med de svårigheter, som mött paragrafens praktiska tillämpning, tror jag att den i de flesta fall qvarstått som en död bokstaf.

Inom Göteborg gjorde man, då målet ej på detta sätt kunde vinnas, ett försök att på grunden af andra artikeln bevilning tillämpa en progressiv beskattning. Man öfverenskom nemligen, att skattskyldig för hvarje riksdaler af inkomst af kapital och arbete, påfördt bevilningsbelopp till och med 15 riksdaler, och således jemväl för de första 15 riksdalerna af högre bevilning, skulle erlägga endast en tredjedel af det normalbelopp som uppkommer, då hela det till uttaxering beslutade kommunalanslaget divideras med hela bevilningssumman för inkomst af kapital och arbete, minskad med två tredjedelar af den sammanlagda del af nämnda summa, som utgår med dels en till och med femton riksdaler och dels de första femton riksdaler af den högre bevilningen. Denna skattejemknings, som gradvis lättade skattebördan för dem, som hade intill 4,500 riksdaler inkomst, och drabbade de derutöfver beskattade med en progressiv förhöjning, väckte inom kommunen mycken tillfredsställelse. Man erhöll Kongl. Maj:ts sanktion å beslutet för hvarje gång, men i och med kommunalförfattningens upphöjande till civillags natur, kunde sådan sanktion icke mera utan af Konung och Riksdag gemensamt meddelas, och den inslagna vägen måste öfvergifvas.

Vare det långt ifrån mig att yrka någon annan grund för kommunalbeskattningens utgörande än den nu föreskrifna, hvilken jag anser vara den enda rätta, och all progressiv beskattning är i sina yttersta konsekvenser ingenting annat än en konfiskation af förmögenheten. En af våra nyaste nationalekonomer, hvars auktoritet är svår att jäfva, nemligen Stuart Mill, säger, att beskattning af en större inkomst efter högre procent än en mindre inkomst, det är att lägga skatt på flit och sparsamhet; det är att

pålägga den ett straff, som arbetat trägnare och som sparat mer än en annan.

Men med det röstsätt, som inom våra kommuner är gällande och som lägger den afgörande magten i förmögenhetens händer, synes det mig mindre lämpligt, att, om de förnögnare frivilligt skulle vilja genom ett progressivt beskattningssätt åtaga sig den tyngre delen af skattebördan, författningen ej dertill lemna tillfälle. Och ehuru jag icke kan gilla Herr Björcks förslag i dess närvarande form, såsom efter min förmening lemnande för stort spelrum åt godtycket, hoppas jag dock, att motionen skall till nästa riksmöte återkomma i en mer begränsad form och då möta allt det deltagande, hvartill jag tror frågans vikt gör den berättigad.

Herr Ribbing: Den ärade motionären har såsom stöd för sin anmärkning anfört, att kommunerna borde ega samma sjelfbeskattningsrätt som Staten. Jag kan icke underlåta att anmärka, att, med erkännande af sjelfbeskattningsrätten äfven för kommunerna, det ändock är den skillnaden mellan Staten och kommunerna, att de sednare endast äro integrerande delar af den förra, och kommunerna hafva således Staten *öfver* sig, hvaremot Staten icke har någon annan öfver sig. Derföre kunna icke heller kommunerna i allmänhet tillerkännas samma rätt som Staten, åtminstone måste Staten alltid få tillse, att icke kommunerna besluta något som skadar Statens eller den enskilde medborgarens rätt i och med bestämmandet af kommunalmedlemmens skyldigheter.

Märkligt är också, att motionären sjelf icke fullt tillämpat denna sin grundsats, då han, i afsigt att vindicera auktoritet åt sitt förslag, godkändt den uti den äldre lagstiftningen för städernas förvaltning och kommunala beskattning åt Kongl. Maj:t förbehållna rättigheten att pröfva tillämpningen af städernas sjelfbestämningsrätt och sanktionera deras beslut. Förhållandet blefve derigenom ungefär detsamma som nu, ehuru under en annan form, i det att *Konungen* skulle ytterst bestämma öfver den kommunala beskattningen, i stället för att det nu är *lagen*, som bestämmer öfver densamma.

En annan fråga är, om den sjelfbeskattningsrätt, motionären föreslår, verkligen är att önska och kan endast blifva lyckobringande för kommunerna. Den egentliga skillnaden mot det närvarande är den, att då stadsfullmäktige, enligt nu gällande bestämmelse uti 59 §, kunna antingen helt och hållet eller till någon del *befria* vissa, eljest skattskyldige personer från deltagande i utskylder för något speciellt ändamål, så skulle de enligt motionärens förslag äfven ega att *pålägga särskild beskattning* för viss egendom eller viss näring. Utskottet har pekat på de praktiska följderna af ett sådant stadgande, om det antages, nemligen att den ena klassen af näringsidkare skulle komma att ligga i strid med den andra och, för att skydda sig sjelf, söka att vätta så stora skattebördor som möjligt på den andra, och följden af förändringen skulle således, såsom Utskottet riktigt anmärker, blifva "godtycke och orättvisa med deraf föranledd inbördes splittring".

Jag kan icke heller godkänna hvad den siste värde talaren har sagt, att så stora olägenheter skulle uppkomma af den nuvarande beskattningsgrunden, ty om beskattningen blir mest tryckande för dem som ega från

två till sju tusen riksdaler, så är dock detta ingalunda en följd af andra artikelns bevilning. Han har vidare sagt, att tillämpningen af 59 § skulle vara nära nog en praktisk omöjlighet, men jag kan upplysa, att den har faktiskt varit tillämpad på flera ställen, så länge som kommunalförfattningarne sjelfva hafva funnits till. Och då han vidare sagt, att öfvergången till det nu stadgade känts så tryckande, emedan fattigskatten förut bestämts af samvetsnämnd, är att märka att det sednare ej på långt när på alla ställen varit praktiseradt, utan fattigskatten utgått efter bevilning efter andra artikeln, hvadan alltså nu gällande stadgande *icke* på dessa orter känts tryckande.

Således, då jag å ena sidan, i likhet med Utskottet, fruktar, att antagandet af Herr Björcks motion skulle sätta den ena klassen af näringsidkare inom städerna i harnesk mot den andra, och då jag å andra sidan icke har erfarenhet af så stora svårigheter vid tillämpningen af det nu gällande stadgandet i 59 §, som den siste talaren omnämmt, så finner jag mig för min del befogad att yrka bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Vidare förekom icke och punkten bifölls.

Punkten 17.

Bifölls.

Punkten 18.

Herr Blidberg begärde ordet och yttrade: I likhet med Utskottet anser jag det vara nödvändigt att någon påföljd stadgas för den som uraktlåter att betala kronoutskylder, och jag tror att hvad Utskottet i detta fall föreslagit är ganska lämpligt. Men det är mot ordalagen i tillägget till sista punkten af 70 §, som jag anser mig föranlåten att göra en anmärkning. Detta tillägg lyder: "vid indrivandet af sådana medel må derutöfver hos den restskyldige uttagas tre procent af det resterande beloppet". Detta ordet "må" anser jag kunna lemna rum för en olika tydning. Det kan anses såsom ett blott tillstädjande att uttaga denna straffränta, och att det då skulle bero på magistraten eller kommunalmyndighet att bestämma huruvida en sådan straffränta skall utgå. Det kan ock möjligen anses såsom skadeersättning och föranleda olika uppfattning af lagbudet. För att förekomma möjligheten deraf, så vill jag för närvarande ej föreslå annat än en redaktionsförändring af 70 §, som skulle erhålla följande lydelse: "Efter slutad uppbördsstämma ingifver drätselkammaren till magistraten berättelse, huru uppbörden utfallit, och fogar dervid restlängd öfver oguldna statsutskylder. *De å denna restlängd upptagna utskylder, förhöjda med tre procent af deras belopp, låter magistraten i laga ordning hos de restskyldige uttaga och till drätselkammaren aflemna.*

Härefter blef denua punkt bifallen.

Punkterna 19—28.

Bifölls.

Punkten 29.

Herr *Wener*: Oaktadt jag biträder det slut, hvartill Utskottet kommit, kan jag ej instämma i de motiv Utskottet anført, då det talar om ordet "utöfva i dess vidsträcktaste och mest omfattande bemärkelse" utan att betinga någon inskränkt bemärkelse för samma ord. Jag anhåller att få nedlägga min reservation mot denna motivering.

Herr *Agardh*: Jag anhåller att få nedlägga min protest såväl mot Utskottets sätt att redogöra för kommunalförfattningarnes innehåll, som mot det sätt hvarpå Utskottet tolkat desamma.

Efter dessa anföranden biföll Kammarén den 29:de punkten.

§ 4.

Föredrogos och blefvo för andra gången bordlagda:
Stats-Utskottets Utlåtande N:o 74;
Samma Utskotts Memorial N:is 75—79 och Utlåtande N:o 80;
Lag-Utskottets Betänkande N:o 32 och Utlåtande N:o 33;
Andra Kammaréns Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 43—44;
Konstitutions-Utskottets Utlåtanden N:is 5—9;
Stats-Utskottets Memorial N:is 81—83;
Banko-Utskottets Memorial N:is 17—18; äfvensom
Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Memorial N:o 4 och Betänkande N:o 5.

§ 5.

Upplästes och godkändes protokollsutdrag rörande de beslut, som finnas antecknade under §§ 2 och 3 i denna dags protokoll.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades åt Herr *Ridderstad* under 12 dagar från den 27 innevarande månad; och erhöilo nedannämnde ledamöter hvardera under 14 dagar likaledes ledighet från riksdagsbestyren, nemligen: Herr *Busch* och Herr *Chenon* från den 2, Herr *Nils Larson* från den 4, Herr *Anders Andersson* från Wermland från den 5, Herr *Bjerkander* från den 6, samt Herr *Henrik Hansson* från den 9 instundande Maj.

Sammanträdet afslutades kl. 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.